

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK,
INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2021

“Lite som ett skyltfönster”

En enkätstudie om exponering av böcker på folkbibliotek

Hilda Andreassen

Lowe Aspviken

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Hilda Andreassen & Lowe Aspviken**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: “Lite som ett skyltfönster”: en enkätstudie om exponering av böcker på folkbibliotek

Engelsk titel: “A Bit Like a Display Window”: A Survey about Book Displays at Public Libraries

Författare: Hilda Andreassen och Lowe Aspviken

Färdigställt: 2021

Abstract:

Previous studies of library display have mostly focused on the librarian’s point of view. This study aims to examine library display from the users’ perspective. We wanted to find out if users found library display to be helpful, and whether it was possible to connect their thoughts on display to their thoughts on the librarian’s work.

A questionnaire was distributed to users exiting a public library. It included questions on the users’ reaction to the displays they had encountered and their thoughts as to how librarians choose the books to be displayed. The users were also asked whether they approved of displaying books in general and their reasons for doing so or not. The results were interpreted in the light of a model proposed by Raber (1996) and developed by Sandin (2011), which divides librarians into three categories: social activist/emancipatory, traditionalist/conservative, and populist/pragmatic. In this study, the model was used to define and categorise users’ views on librarians and display.

The results suggest that users tend to view library display as helpful in the library. The users’ views on display could largely be divided according to Raber’s/Sandin’s model. The dominant perspectives among the users were the social activist/emancipatory perspective and the populist/pragmatic perspective. The traditionalist/conservative perspective was expressed by a significant minority of users.

Nyckelord: Exponering, skyltning, användarvänlighet, folkbibliotek, litteraturförmedling

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemformulering	3
1.1 Syfte och frågeställningar	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Begreppsförklaring	4
2. Tidigare forskning	5
2.1 Exponering för att vägleda användaren	5
2.2 Synen på bibliotekarien	7
2.3 Forskning om exponering	9
3. Teoretiska utgångspunkter	11
3.1 Rabers tre tendenser	11
3.2 Tre förhållningssätt till läsning	12
3.3 Applicering på exponering	13
4. Metod	15
4.1 Urval	15
4.2 Enkätens utformning	15
4.3 Forskningsetiska överväganden	16
4.4 Förberedelser inför enkätundersökning	17
4.5 Analysmetoder	17
5. Resultat	20
5.1 Observation av exponeringen	20
5.2 Anledning till besök (fråga 1)	20
5.3 Exponeringens påverkan på användaren (fråga 2, 3 & 4).....	20
5.4 Användarens åsikter om exponering (fråga 5, 6, 7 & 8).....	22
5.5 Övriga kommentarer (fråga 9)	23
6. Analys	25
6.1 Analys av exponeringen	25
6.2 Exponering som vägledning	25
6.3 Användarens syn på exponering och på bibliotekarien	26
6.3.1 Färgkodning av enkätsvaren	27
6.3.2 Korsanalys av enkätsvaren	30
6.3.3 Analys av informanternas fritextsvar	33
7. Diskussion	35
7.1 Exponering som vägledning	35
7.2 Exponering och bilden av bibliotekarien	36
7.3 Relevans för biblioteken	39
8. Slutsatser	40
8.1. Vidare forskning	41
Referenser	42

1. Inledning och problemformulering

Exponering av böcker är något som de flesta bibliotekarier gör, men enligt vår erfarenhet inte något som alla tänker så mycket på. Exponeringens teori och praktik är inte heller något man lär sig på bibliotekarieutbildningen vid Högskolan i Borås. Ämnet kan kopplas på ett mycket konkret sätt till grundläggande biblioteksprinciper. Av Ranganathans (u.å.) "lagar" för biblioteksvetenskap¹ kan den första, andra, tredje och fjärde direkt kopplas till exponering: skyltning bidrar till att böcker blir lästa, sammanför böcker och läsare, och är ett sätt att spara läsarens tid.

Forskning visar att exponering ökar utlåningen av de exponerade böckerna. Ett exempel är Camacho et al. (2014) som visar ett exempel på hur utlåningen på ett akademiskt bibliotek ökade dramatiskt när exponering fick mer plats.

Exponering av böcker ur både bibliotekarie- och användarperspektiv har lyfts i rapporten *Olika syn på saken* (Kåring-Wagman, 2011), där det konstaterades att cirka 40 procent av både användare och bibliotekspersonal anser att bibliotekets utbud exponeras på ett tydligt och inbjudande sätt.

Bibliotekets exponering är något som även International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) lägger vikt vid och som de nämner i bland annat sina riktlinjer för folkbibliotek (IFLA, 2001) och i sina riktlinjer för bibliotek för barn 0-18 år (IFLA, 2018). I båda fallen omnämns exponering både i en lista på förslag över hur bibliotek kan arbeta med marknadsföring och i förslag för hur stora utrymmen ett bibliotek bör ha. Tillräckligt med plats för att på ett bra sätt kunna visa upp vad biblioteket kan erbjuda är något som IFLA anser viktigt. Även i riktlinjerna för unga vuxna (IFLA, u.å.) lyfts exponering fram som något som kan inspirera unga vuxna till inte bara läsning, men även till att använda sig av bibliotekets olika tjänster.

Exponering är ett tämligen outforskat ämne, och har tidigare studerats huvudsakligen ur ett biblioteksperspektiv, där fokus har legat på bibliotekariens tankar kring skyltning. Användarens perspektiv är outforskat och där föreligger en kunskapslucka. I den här uppsatsen vill vi därför studera exponering utifrån ett användarperspektiv och flytta fokus från bibliotekariens till användarens upplevelse av skyltningen.

---

¹ S.R. Ranganathan (1892-1972) formulerade fem "lagar" för biblioteksvetenskapen: 1. Böcker är till för att läsas; 2. Åt varje läsare hans eller hennes bok; 3. Åt varje bok dess läsare; 4. Spara läsarens tid; 5. Biblioteket är en växande organism. Dessa lagar har sedan använts som grund för diskussioner kring bibliotek och användare och ofta omtolkats eller omformulerats för att passa in i moderna sammanhang.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att öka kunskapen om hur låntagare reagerar på och tänker kring skyltning på ett folkbibliotek i Östergötland. Våra frågeställningar är:

- Anser användare exponering av böcker som en hjälp i biblioteket och i så fall i vilken utsträckning?
- Kan användares bild av exponering kopplas till deras bild av bibliotekariens arbete, och i så fall på vilket sätt och i vilken utsträckning?

1.2 Avgränsning

Bibliotek sysslar med mer än just böcker: de hanterar olika media som film, ljudskivor och e-media. Emellertid har vi valt att fokusera på just exponering av böcker för att göra ämnet mer överskådligt. Fokus på fysiska böcker kan tyckas gammaldags i dagens biblioteks- och informationslandskap, men böcker utgör fortfarande den största delen av bibliotekens bestånd och utlåning (Kungliga biblioteket, 2020). Valet har även fallit på folkbibliotek, då dessa, i vår mening, ligger i framkant när det kommer till exponeringsarbete och vänder sig till en större målgrupp, vilket gör att exponeringen blir mer mångsidig och intressantare att studera. Vi har även haft en geografisk avgränsning och hållit oss i vårt närområde på ett huvudbibliotek i Östergötland, då coronaviruspandemin 2020-21 gjorde det svårt att resa någon annanstans.

1.3 Begreppsförklaring

För att undvika dubbeltydighet har vi valt att använda begreppet "exponering" för det som är uppsatsens ämne: att på olika sätt exponera böcker i biblioteksrummet.

Begreppet "skyltning" är nog för de flesta bibliotekarier liktydigt med exponering, men för personer utanför biblioteksområdet kan det föra tanken till uppsättning av skyltar (eng. *signage*), som också behandlas i avsnittet om tidigare forskning nedan. Därför har vi valt att använda ordet skyltning endast i denna betydelse.

På engelska förekommer inte denna begreppsförvirring, men med tanke på att det mesta av den litteratur vi refererar till nedan är på engelska är det värt att notera att engelskans *display* (exponering) betydelsemässigt ligger nära *exhibition* (utställning). Borgwardt (1970) betraktar begreppen som i stort sett synonyma, men kommer fram till att *display* närmast uttrycker en mindre exponering, i hyllan eller på en skylthylla, medan *exhibition* innebär något större och mer genomtänkt i t.ex. en monter eller ett skyltskåp.

2. Tidigare forskning

I det följande har vi valt att dela in den tidigare forskning och övrig litteratur vi har läst i tre kategorier, för att göra materialet mer överskådligt.

2.1 Exponering för att vägleda användaren

Tanken på exponering av böcker som ett sätt att vägleda och underlätta för användaren grundar sig i ett användarvänlighetstänkande. Godfrey (2015) talar om bibliotekens användbarhet (*usability*). Tanken att biblioteken är till för användarnas skull och ska anpassas efter deras behov kan förefalla självklar idag, men så har det inte alltid varit. John Cotton Dana argumenterade visserligen redan 1896 för att folkbiblioteken måste vara användbara och intressanta för sina ägare, dvs. allmänheten (Raber, 1996), men det dröjde innan den sortens åsikter fick allmänt gehör. Själva termen *user-friendly* har lånats från datavetenskapen (Bosman & Rusinek, 1997).

Bosman och Rusinek (1997) definierar ett användarvänligt bibliotek som ett som

[...] anticipates and reacts to users' needs for easy and convenient access to the library's collections, resources, and services. Ideally, there are no physical, technological, or fiscal barriers between the patron and information. (Bosman & Rusinek, 1997).

Att ha användarens behov i åtanke är något som vi kan koppla till exponering av böcker, då bibliotekarien i många fall gör sitt bästa för att föreställa sig vad en användare kan vara intresserad av från bibliotekets samlingar. Användaren får då även möjlighet att själv välja vad hen har för preferens i det exponerade materialet.

Två begrepp som används i detta sammanhang och som har betydelse även för vårt ämne är *wayfinding* och *signage*. Mandel (2016) definierar *wayfinding* som studiet av hur människor använder informationsmedia för att navigera i ett utrymme. Wayfinding är ett viktigt perspektiv i fråga om biblioteksarkitektur, men även i existerande bibliotek kan wayfinding-forskning bidra till att minska stress och frustration hos användarna. Enligt Mandel (2016) är wayfinding-forskning vanligast på universitetsbibliotek. Folkbibliotekens mer heterogena användargrupp gör att det inte är möjligt att överföra resultat från universitetsbibliotek direkt till folkbiblioteken.

Ur vårt perspektiv är det särskilt intressant att O'Brien (2017) identifierar 21 punkter som särskilt viktiga för wayfinding när det gäller fysiska objekt; några av dessa har betydelse även vad gäller exponering av böcker: tydlighet, inkludering (O'Briens term är *community*, med vilket han menar att fysiska element ska vara välkomnande och

inkluderande), enkelhet (miljön ska innehålla all information som behövs, men inte mer), kreativitet och aktualitet.

En specifik del av wayfinding är skyltning (eng. *signage*). Skyltning innebär att på olika sätt med hjälp av skyltar underlätta *wayfinding*. Skyltar kan vara avbildande eller skrivna, två- eller tredimensionella (O'Brien, 2017). Barclay och Scott (2012) skiljer på vägledande (*directional*) skyltning, som visar användaren vägen, och informerande skyltning, som förklarar eller informerar. De påpekar dock att en del skyltar kan vara både och.

Att allt detta hör ihop med exponering av böcker är tydligt i flera studier. Andersson och Rindälv kopplar i sin magisteruppsats (2005, s. 35) ihop "att skylta för att underlätta" med det de kallar den pragmatiska strategin (se 3.3 nedan), och flera av bibliotekarierna i deras undersökning uttalar sig positivt om exponering av detta skäl. Dock uttrycker två bibliotekarier också farhågan att för mycket exponering kan ge ett rörigt intryck och försvåra för användarna.

Garvey (1970) betraktar skyltning och exponering som praktiskt taget samma sak eftersom båda syftar till att vägleda och välkomna användaren. Exponering av böcker kan betraktas som en typ av signage. För att använda Barclays och Scotts termer är den huvudsakligen informerande ("Titta! Du kan låna de här böckerna!"), men det är också möjligt att betrakta viss exponering som vägledande. Böcker som exponeras i sin hylla kan t.ex. visa vilken typ av böcker som står i hyllan.

Linda Andersson beskriver i sin kandidatuppsats (2018) båda typerna av skyltning under begreppet "visuell kommunikation". Bibliotekarierna i studien beskriver exponering av böcker främst som "ett sätt att få användarna att röra sig i biblioteksrummet och upptäcka bibliotekets utbud och resurser" (Andersson, 2018, s. 14), alltså skyltning som informerande snarare än för orientering i biblioteksrummet.

I detta sammanhang är det också lämpligt att ta upp frågan om influenser från marknadsföring på bibliotekens exponering. Bibliotekarier har länge hämtat inspiration från marknadsföring, både i teori och praktik. Redan Borgwardt (1970) nämner möjligheterna att inspireras av bokhandelns skyltning, men påpekar samtidigt att bokhandeln har andra möjligheter som t.ex. att exponera många exemplar av en titel. Även Garvey (1970) anser att biblioteken kan dra lärdomar från marknadsföringsforskningen. Av mer sentida författare kan vi lyfta fram Fiscus (2017), som har arbetat i bokhandel och lägger fram några tydliga riktlinjer för exponering som kan sammanfattas som *enkelhet* och *tydlighet*: inga krusiduller, inga föremål utom böcker, inga snitsigt uppbyggda exponeringar som blir som konstverk, för då vågar folk inte ta de exponerade böckerna och alltsammans blir meningslöst. Nahl (2017) menar att användarvänlighet i informationsmiljön gör att marknadsföringsprinciper blir en del

av bibliotekarierollen. Influenser från marknadsföring ses huvudsakligen av dessa författare som ett sätt att uppmärksamma användarna på bibliotekets samlingar och tjänster och öka cirkulationen.

Berggren & Bolding genomförde i sin magisteruppsats (2001) en studie där de intervjuade bibliotekarier och dekoratörer (från detaljhandeln) och gjorde en enkätundersökning bland bibliotekschefer för att undersöka synen på att använda handelns exponeringsmetoder på bibliotek. De kunde visa att en del exponeringstekniker från detaljhandeln hade vunnit insteg på biblioteken, men också att bibliotekarier generellt inte var insatta i teknikerna och var delvis negativt inställda till vad som sågs som alltför kommersiella metoder.

2.2 Synen på bibliotekarien

Vår andra frågeställning är alltså huruvida låntagarnas syn på exponering kan kopplas till deras syn på bibliotekarier och bibliotekariers arbete. Forskningen kring allmänhetens syn på bibliotekarien fokuserar i synnerhet på de olika stereotyper som har uppstått kring yrket.

Church (2003) lyfter i en artikel ett flertal av de stereotyper som har förföljt bibliotekarien i hans yrkesroll. De är blandade och sträcker sig från den medelålders kvinnliga bibliotekarien med håret i stram knut som vill ha det tyst till Rupert Giles från TV-serien *Buffy the Vampire Slayer* som porträtteras som en teknofobisk, intelligent och reserverad person.

En artikel av Keer (2015) bygger inte på forskning, men är ändå intressant i sammanhanget. Keer lyfter fram andra, mer moderna bibliotekariestereotyper. Bibliotekarien som hipster eller tatuerad, den sexiga bibliotekarien och superhjälte-bibliotekarien. Keer lyfter även en manlig motsvarighet till den traditionella stereotypen, i form av en kinkig och tjurig äldre man.

Mosley (2003) menar att den traditionella stereotypen har börjat brytas ner i och med att bibliotekarien, både i yrke, uppdrag och utseende har förändrats under de senaste 75 åren.

En annan vinkel på allmänhetens syn på bibliotekarien är den som Posner (2003) tar upp. Posner beskriver hur bibliotekarier ses som antingen allvetande (know-it-all) eller som okunniga (know-nothing). Båda åsikterna förekommer och grundar sig, menar Posner, antingen på en överdriven respekt för biblioteket och bibliotekarierna, eller i en missuppfattning av vad bibliotekarieryrket innebär som gör att yrket ses som enkelt och

okvalificerat. I detta sammanhang kan också nämnas Crabo och Tjärnbro, som i en magisteruppsats (2003) undersökte användares uppfattning om bibliotekariers kunskap. De fann att användare uppfattade bibliotekariers kunskap som huvudsakligen praktisk, men också att användare trodde att bibliotekarier är kunniga om litteratur och till viss del att de hade studerat litteratur.

Jennings (2016) nämner att diskussionen om bibliotekariestereotypen tycks ändlös och menar att bibliotekarierna borde sluta fokusera så mycket på stereotypa skildringar av sitt yrke och att överdrivna reaktioner endast skadar professionen.

Rapporten *Olika syn på saken* (Kåring-Wagman, 2011) visade att allmänheten kan sägas ha en ganska traditionell syn på vad som är bibliotekens uppgift. Litteraturförmedling värderas högt bland användarna. Många användare ansåg det viktigt att biblioteket visade upp sitt utbud på ett inbjudande och tydligt sätt och att personalen gav relevanta lästips. Andelen användare som ansåg att dessa punkter är viktiga var något högre än de som höll med om att biblioteken gör det.

Ytterligare ett perspektiv är det politiska. Raber (1996) konstaterar att socialt engagemang, ofta utifrån radikala politiska åsikter, har varit en stark faktor bland bibliotekarier sedan 1960-talet, medan en konservativ reaktion växte fram under 70-talet (läs mer om vår tillämpning av Rabers teori i 3.1 nedan). I USA finns en diskussion kring detta som huvudsakligen kretsar kring biblioteksorganisationen ALA som upplevta politisk ställning åt vänster i många frågor, och bibliotekarier med högeråsikter uppfattar sig som utanför och illa sedda för sina åsikters skull (Davis Kendrick & Damasco, 2015).

Sundeen och Blomgren (2020) visar genom en analys av tidskriften *Bibliotek i Samhälle* att de vänsterradikala tendenser som Raber beskriver har funnits och finns även i den svenska biblioteksvärlden. De kan vidare påvisa att rörelsens fokus har ändrats så att "marxistiska idéer" överskuggas av "feminism, normkritik, HBTQ-perspektiv samt antirasism." Som exempel anger de kontroverser under 2010-talets senare år kring böcker som bibliotekarier inte velat köpa eller låna in då de setts som främlingsfientliga (Sundeen och Blomgren, 2020).

Medan vi inte har kunnat hitta några studier som tyder på att användare eller allmänheten uppfattar bibliotekarier som vänstervridna är det med tanke på ovanstående tänkbart att uppfattningen har spridit sig även till folk i allmänhet.

2.3 Forskning om exponering

Här ska kortfattat beskrivas forskning om exponering som inte kan inordnas under någon av de tidigare rubrikerna men som ändå är av intresse för föreliggande arbete. Stephanie Borgwardts *Library Display* (1970) är delvis föråldrad, men många av de frågor hon tar upp är fortfarande giltiga. Framför allt visar Borgwardt att skyltning redan på 1960-talet sågs som en viktig del av bibliotekets verksamhet. Borgwardt anger många skäl till att exponering av böcker är viktigt. De för vår studie intressantaste är: att uppmärksamma läsaren på bibliotekets resurser; att försäkra sig om att böckerna blir använda till fullo; att visa att böcker anknyter till alla aspekter av livet; att bygga upp goda relationer med allmänheten; att hjälpa studenter; att öka cirkulationen; att visa att biblioteket är intresserat av vad som sker i samhället samt att höja kvalitén på allmänhetens läsning. Här säger Borgwardt specifikt att bibliotekets mål är att vänja allmänheten av med att läsa skönlitteratur och föra dem in på mer aktningvärd litteratur.

Rune Eriksson (2017) lyfter den didaktiska biten kring exponering och skriver om litterära utställningar i biblioteksrummet. Eriksson intar ett förmedlingsperspektiv. Han menar att exponering, och därigenom förmedling, kan delas upp i indirekt och direkt. Exponering hamnar då i kategorin indirekt förmedling, medan direkt förmedling är dialogen mellan bibliotekarie och låntagare. Eriksson identifierar två olika synsätt kring hur bibliotekarier förmedlar via exponering av böcker. Enligt det ena behöver bibliotekarien inte själv ha läst eller känna till de böcker hen skyltar med, men enligt det andra (som Eriksson själv ansluter sig till) behövs kunskap kring den exponerade litteraturen i och med att bibliotekarien ställs som mellanhand mellan avsändaren/författaren och mottagaren/låntagaren. Det är då, menar Eriksson, i princip bibliotekariens skyldighet att dels kunna skänka kunskap om den exponerade bokens innehåll samt att kunna föra vidare den kunskapen på ett pedagogiskt sätt. Därför är det också viktigt att all personal eller åtminstone en majoritet av personalen på biblioteket är inläst på den exponerade litteraturen.

De tidigare nämnda Andersson och Rindälv (2005) har intervjuat bibliotekarier om exponering och analyserar deras svar utifrån Rabers (1996) modell. Denna modell, liksom Andersson och Rindälvs användning av den, skall endast i korthet sammanfattas här, eftersom vi beskriver den utförligare nedan (3.1). Andersson och Rindälv delar in bibliotekariernas exponeringsarbete i vad de kallar strategier: en traditionalistiskt strategi som yttrar sig i en fostrande syn på bibliotekariens förhållande till låntagarna och tilltro till kanon och auktoriteter i fråga om urval av böcker; en pragmatisk strategi som yttrar sig som att "ge låntagarna vad de vill ha" och betoning på allmänhetens önskemål i fråga om urval av böcker (vilket också innebär att bibliotekarien inte behöver ha läst de böcker hen exponerar); samt en emancipatorisk strategi som betonar

att läsningen ska ge starka, livsavgörande upplevelser och som därför leder till ett mycket personligt urval av böcker för exponering från bibliotekariens sida, liksom ett starkt socialt patos där böcker som utmanar traditionella maktstrukturer lyfts fram. Av Andersson och Rindälvs tio intervjupersoner var fem klart pragmatiska, medan två vardera intog en traditionalistisk respektive emancipatorisk hållning och en tionde visade lika starka drag av den emancipatoriska som av den traditionalistiska strategin; dock konstaterar de att uttryck för den pragmatiska strategin fanns hos alla tio intervjupersonerna, vilket gör den helt dominerande.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel förklarar vi de teoretiska utgångspunkter som vi har valt att använda oss av. Vi har valt att använda en teoretisk modell som skapades av Raber (1996) och som sedan utvecklats av Sandin (2011). Vi kommer också kortfattat att referera Andersson och Rindälv (2005), som vi har använt som förebild i att applicera modellen på just exponering av böcker i bibliotek.

3.1 Rabers tre tendenser

Raber (1996) identifierar tre tendenser inom biblioteksområdet, som han kallar *discontents*. Ordet är svåröversatt i sammanhanget, men skulle kanske kunna återges som "missnöjen" eller "utmaningar." Rabers artikel är skriven i samband med American Library Associations dokument *ALA Goal 2000*, och han använde sin modell för att analysera den strategi ALA hade utarbetat för USA:s allmänna bibliotek inför det nya århundradet. Rabers *discontents* är *social aktivism*, *den konservativa reaktionen* och *det populistiska initiativet*.

Social aktivism var enligt Raber ett ideal inom biblioteksområdet särskilt på 1960- och 1970-talen. Enligt detta synsätt är det bibliotekets uppgift att tjäna *hela* samhället. Att göra icke-användare till användare är ett prioriterat mål. Detta synsätt utgår ofta från radikala politiska uppfattningar och med detta avses att tanken att biblioteket skulle kunna vara politiskt neutralt är en myt. Biblioteket har en plikt att vara en del i att utplåna sociala orättvisor. Detta innebär ett starkt fokus på minoritetsgrupper och på utåtriktat arbete. Material avsett för t.ex. språkliga minoriteter, funktionshindrade och andra marginaliserade grupper får ta stor plats och tillåts kosta. Biblioteket betraktas också som en förutsättning för att medborgare ska kunna ta del av information som de behöver för att ta ställning i politiska och sociala frågor.

Den konservativa reaktionen i sin moderna form uppstod som reaktion på det föregående synsättet, även om dess idéer är äldre än så. I den ses istället bibliotekets uppgift som att tjäna den del av samhället som har förmågan att ta till sig dess tjänster. Att göra icke-användare till användare betraktas som en omöjlighet och slöseri med resurser. Istället ska seriösa läsare förses med seriös litteratur. Bibliotekariens uppgift blir att sälla i utbudet och tillhandahålla seriösa och högkulturella media. Läsning i underhållnings- och förströelsesyfte kan lämnas till kommersiella aktörer, medan biblioteket satsar på material vars kvalitet kan betraktas som bevisad.

Det populistiska initiativet ser å andra sidan biblioteksverksamhet som något som måste utgå från användarnas intressen: det biblioteket används till är också det som det bör

satsa på. Tjänster och material som används endast i mindre omfattning kan minskas på, medan de mest använda istället bör utvecklas. Denna uppfattnings företrädare avfärdar ideologiska principer som grund för bibliotekets verksamhet och förordar undersökningar som visar vad användarna vill ha. Vad beståndet beträffar innebär det populistiska synsättet inte nödvändigtvis att endast bestsellers köps in; snarare är det fråga om att bibliotekarien ska lita på sina användare och inte sätta sig till doms över deras smak. Synsättet har sammanfattats som “ge dem vad de vill ha”, men Raber påpekar att det är mer komplext än så: det handlar om att anlägga ett användarperspektiv.

3.2 Tre förhållningssätt till läsning

Sandin (2011) beskriver tre förhållningssätt till barns läsning som vi anser kan kopplas till och komplettera Rabers “*discontents*”. Även om Sandin skriver specifikt om barns läsning vill vi mena att förhållningssätten är så allmänna att de kan appliceras även på vår undersökning. Sandin hänvisar i sin tur till Dressman (1997), som talar om roller som skolbibliotekarier kan anta, och till Limberg (2002) som kopplade ihop Dressmans roller med Thorssons tre strategier (i fråga om läsning i ett pedagogiskt sammanhang), i sin tur lånade från Andersson och Elzinga (1988). Limbergs/Sandins förhållningssätt ligger mycket nära Rabers “*discontents*”, men använder andra termer: det emancipatoriska, det traditionalistiska och det pragmatiska förhållningssättet.

Det *emancipatoriska förhållningssättet* innebär starkt fokus på elevernas självständiga utveckling. Läsningen sätts in en “social och historisk kontext” (Sandin, 2011, s. 143). Målet är att eleven ska bli en kritisk och självständig läsare. Bibliotekarien som intar detta förhållningssätt lär och uppmuntrar eleverna att självständigt söka information i biblioteket och därmed utvecklas som läsare. Det emancipatoriska perspektivet kan kopplas till Rabers sociala aktivism på så sätt att det betraktar läsning och biblioteksanvändning som utvecklande och som en förutsättning för att fatta självständiga beslut.

Det *traditionalistiska förhållningssättet* lägger däremot stor vikt vid kulturarv, kanon och bildning. Bibliotekarien som arbetar utifrån detta förhållningssätt värdesätter dessa högt, och vill forma barnens läsning och se till att de i framtiden kommer att besitta en “korrekt” smak när det kommer till litteratur. Det gör att en skolbibliotekarie med detta förhållningssätt ligger nära skolan och förmedlar en bild av läsning som framför allt skolarbete. Vi kopplar detta förhållningssätt till Rabers konservativa, där bibliotekarien ser det som sitt uppdrag att bestämma vad låntagaren bör ta till sig för litteratur. Likheten med Rabers konservativa bibliotekarie är också tydlig i att bibliotekarien främst vänder sig till den del av målgruppen som hen bedömer som mottaglig.

Det *pragmatiska förhållningssättet* innebär fokus på läsning. Förklaringarna till varför läsning anses bra kan variera, men huvudsaken är *att* barnen läser, inte *vad* de läser. Läsning kopplas här ihop med olika nyttoaspekter, som exempelvis att barnen utvecklar nya kunskaper eller utvecklar sitt språk. Mängden läsning snarare än läsförståelsen premieras, och bibliotekarien gör gärna läsning till en sport där det gäller att läsa mest. Sandin påpekar att barn genomsådar detta och förstår att bibliotekarien försöker presentera arbete som lek. Förhållningssättet liknar Rabers populistiska, där fokus ligger på efterfrågan och inte kanon eller kvalitet, och även på så sätt att bibliotekarien inte har några åsikter om litteraturens kvalitet.

3.3 Applicering på exponering

För vårt ändamål är den mest betydelsefulla användningen av modellen den som Andersson och Rindälv (2005) gör i sin magisteruppsats när de utifrån Raber identifierar tre strategier som bibliotekarier använder sig av när de exponerar litteratur. Andersson och Rindälv utgick från Rabers tre "*discontents*" för att formulera tre "strategier" som bibliotekarier använder sig av vid exponering.

I vår studie utgår vi från Anderssons och Rindälvs studie så till vida att vi har inspirerats av dem att använda Rabers modell och delvis använder deras tolkningar. Sedan 2005 har dock modellen vidareutvecklats av Sandin (2011), varför vi har valt att göra egna tolkningar och kopplingar som delvis skiljer sig från Anderssons och Rindälvs och utgör en syntes av Rabers "*discontents*" och Sandins "förhållningssätt." Eftersom vi studerar användarens bild av hur bibliotekarier exponerar har vi också valt att använda ordet *perspektiv* istället för strategier, modeller eller förhållningssätt.

Det följande är en genomgång av hur de tre perspektiven tänks påverka bibliotekariers exponeringsarbete.

En bibliotekarie som utgår från ett socialt/emancipatoriskt perspektiv exponerar för att lyfta fram läsning som mycket personligt och livsavgörande. Hen exponerar därför ogärna en bok hen inte har läst och som inte berörde hen själv. Hen kan också, utifrån sin övertygelse att biblioteket ska inkludera alla och fungera som motvikt mot samhällets maktförhållanden, exponera litteratur på mångspråk, normkritisk litteratur och litteratur om och av utsatta eller osynliggjorda grupper.

Den traditionalistiskt/konservativt inriktade bibliotekarien utgår från synsättet på biblioteket som motvikt till den kommersiella kulturen och exponerar vad hen uppfattar som kvalitetslitteratur och stödjer sig därvid på auktoriteter. Hen exponerar gärna nobelpristagare och andra prisade böcker och upphöjda författare, klassiker och smalare litteratur.

Den populistiskt/pragmatiskt sinnade bibliotekarien kan sägas utgå från att det som lånas också är det som bör exponeras, och exponerar efterfrågade, omtalade och populära böcker eller böcker som hen antar kommer att efterfrågas. Detta är inte av lathet, utan en medveten strategi för att öka utlåningen och underlätta för användarna.

Det är viktigt att påpeka att detta är modeller: som Andersson och Rindälv visade kan en och samma bibliotekarie använda samtliga perspektiv i sin exponering. De tre perspektiven är tänkta som en hjälp för att identifiera tankemönster hos användare, inte för att beskriva några definitiva typer av bibliotekarier eller användare. Vi vill betona detta: de tre perspektiven beskriver inte användaren utan är en hjälp för att inordna användarnas svar i mönster för att på så sätt kunna tolka resultatet av undersökningen.

4. Metod

Vi är alltså i första hand intresserade av biblioteksanvändarens *uppfattning* om exponeringen. För att kunna få svar på hur användare tänkte och resonerade kring exponering valde vi att ställa frågor till låntagarna för att få djupare insikt i hur låntagaren uppfattade exponeringen och vilken effekt den gav. Eftersom studien skedde mot bakgrund av coronaviruspandemin 2020-21 valde vi att utforma frågorna som en enkät snarare än genom intervjuer.

Wildemuth (2009) betonar vikten av att kartlägga miljön i vilken undersökning sker. I vårt fall är detta viktigt eftersom vi måste vara medvetna om vilka exponeringar besökarna har sett inne i biblioteket, eftersom det kan påverka deras svar på våra frågor. Vi inledde därför varje insamlingstillfälle med att titta på bibliotekets exponering och notera vad som exponerades och på vilket sätt.

4.1 Urval

Vi valde att ge vår enkät till personer som just hade varit inne på ett folkbibliotek. På detta sätt kunde vi vara säkra på att våra informanter hade haft möjlighet att se bibliotekets exponering och behövde inte oroa oss för att skicka vår enkät till personer som inte kunde besvara den eftersom de inte hade besökt något bibliotek. Detta innebar naturligtvis att vår studie inte innefattar icke-användare och därmed inte ger en bild av befolkningen i stort, men det var heller aldrig avsikten.

Det är viktigt att notera att studien skedde mot bakgrund av coronaviruspandemin 2021, och att biblioteksanvändarnas beteende därför kan ha varit annorlunda än vanligt. Man kan t.ex. tänka sig att personer som inte ofta går till biblioteket kan ha slutat att besöka det under pandemin, och att även vana biblioteksanvändares beteende har förändrats.

Vid insamlingstillfällena tillfrågade vi alltså personer som kom ut från biblioteket. Emellertid ville vi begränsa oss till vuxna informanter, och undvek därför att tillfråga personer som vi antog var under 18 år. Vi undvek också i stor utsträckning att fråga personer som kom i sällskap med barn, eftersom vi inte ville att barnen skulle behöva vänta medan deras vuxna fyllde i enkäten. Detta kan givetvis ha påverkat resultatet, eftersom det är möjligt att personer som kom i sällskap med barn skulle ha svarat på ett annat sätt.

4.2 Enkätens utformning

Enkäten byggdes upp med frågeställningarna som bas för att få en tydlig grund i vad enkäten skulle ge svar på. Vi följde Brymans (2011) råd att undvika öppna frågor för att få en empiri som var lättare att överblicka och analysera. Alltså gjorde vi enkäten med

fasta svarsalternativ istället för öppna frågor. En av nackdelarna med enkätstudier, som även Bryman påpekar, är att man inte kan ställa uppföljningsfrågor eller sonderingsfrågor, utan endast får svar på de frågor man själv har ställt. Vi försökte delvis avhjälpa detta problem genom att till alla frågor (som inte var ja eller nej-frågor) erbjuda alternativet "övrigt" och en rad att skriva på, för att ge informanterna möjlighet att ge svar som vi inte hade tänkt på, eller att förtydliga något. Meningen var alltså att informanterna i första hand skulle hitta ett eller flera passande svarsalternativ bland de fasta svarsalternativen, men att möjligheten att ge ett eget svar skulle finnas. Emellertid innebar detta en uppenbar nackdel i analysen, då vi inte hade någon möjlighet att i efterhand tillfråga informanterna om hur de tänkte eller be om förtydliganden.

I sitt kapitel om enkätbaserad forskning ger Wildemuth (2009, kap 26, s 256-269) råd om hur man bäst bygger upp en enkät. För att få en så bra enkät som möjligt, togs dessa i akt då enkäten utformades. Bland annat skriver Wildemuth om att enbart fråga om det som är möjligt att besvara och att endast ställa frågor om det som är relevant för studien. Även Bryman (2011, s 228) betonar vikten av att hålla enkäten kort för att undvika "enkättrötthet". Av denna anledning höll vi enkäten så kort vi kunde. Den färdiga enkäten tog som mest fem minuter att fylla i, vilket de flesta informanter fann acceptabelt. I gengäld blev antalet frågor vi kunde ställa begränsat.

Bryman påpekar att ett problem med enkätundersökningar är att ingen intervjuare finns till hands för att besvara frågor om enkäten. I just vårt fall var detta inte ett problem, eftersom vi befann oss på platsen och kunde besvara frågor. Å andra sidan är det inte omöjligt att detta innebar ett annat problem, nämligen att vi fick en "intervjuareffekt", alltså att informanter anpassar sina svar efter intervjuaren. Särskilt under fråga 9, övriga kommentarer, fick vi svar som antydde att informanterna ville visa sin uppskattning för bibliotek och bibliotekarier i allmänhet, eller rentav uppfattade oss som bibliotekspersonal.

Ett likartat problem, ofrånkomligt i en enkät, är att "som man frågar får man svar", dvs. att våra svarsalternativ, delvis formulerade utifrån vår teoretiska utgångspunkt, skulle styra informanternas svar. Då vi konstruerade enkäten försökte vi tänka oss in i alla möjliga svar som skulle kunna förekomma och inkludera dem i avsikt att undvika detta, och det var också ett av skälen till att vi inkluderade alternativet "övrigt", som också blev flitigt använt.

4.3 Forskningsetiska överväganden

I inledningen till den enkät som delades ut förklarade vi hur statistiken som samlas in kommer hanteras och vem som kommer ha tillgång till den. Detta förklarade vi även muntligt när vi stod med de individer som tog enkäten, just för att ha en stadig

forskningsetisk grund även här. Eftersom enkäterna var anonyma och inte frågade om något personligt har ingen insamling av personuppgifter förekommit.

4.4 Förberedelser inför enkätundersökning

Vi inledde vår enkätstudie på ett större kommunalt huvudbibliotek i Östergötland ett par veckor innan själva studien genomfördes, då vi ringde upp bibliotekschefen för att säkerställa att vi fick lov att utföra studien på biblioteket. När vi någon dag efter det inledande samtalet hade bestämt vilka datum som studien skulle utföras på mailades bibliotekschefen med de datum som bestämts. Detta för att hen, i sin tur, skulle kunna maila ut information till sina anställda om att studien skulle pågå.

Vi inledde studien med att utföra en pilotstudie under ett tillfälle vid det utvalda biblioteket. Detta för att kunna avgöra om enkäten kunde utföras under en rimlig tid för informanten, men även för att kunna avgöra om något i enkäten behövde ändras eller förtydligas. Vissa förtydliganden av enkäten genomfördes till följd av pilotstudien.

Inför varje undersökningstillfälle gick vi in på biblioteket för att kunna bilda oss en uppfattning kring vad användaren såg, innan vi utförde enkätundersökningen.

4.5 Analyismetoder

Efter att undersökningen var genomförd och det fanns en mängd data som kändes rimlig för undersökningens storlek påbörjades analysen av materialet. Vi hade redan i startgruperna av enkäten valt att försöka få in 100 svar, vilket vi även lyckades med.

Svaren analyserades inledningsvis analogt genom färgkodning. De tre perspektiven representerades av varsin färg, och neutrala svar med ytterligare en färg. Varje enkätsvar gick igenom enskilt och för varje ikryssat svar som hänförde sig till ett visst perspektiv sattes ett streck i den relevanta färgen på ett separat papper. På det sättet fick vi en mycket tydlig och överskådlig bild av hur svaren fördelade sig över de tre perspektiven. Endast frågorna 4 t.o.m. 8 (se enkäten i appendix 1) kodades på detta sätt. Frågorna 1 t.o.m. 3 betraktar vi som främst relaterade till frågan om exponering som vägledning, och även om detta också kan hänföras till ett av perspektiven (det populistiska/pragmatiska) har vi ändå valt att betrakta det som en separat del av enkäten.

För att kunna ställa våra enkätsvar i relation till teorin har vi kodat svarsalternativen till fråga 4 t.o.m. 8 enligt följande (för att inte ta upp plats här ber vi att få hänvisa läsaren till enkäten som finns i Appendix 1 för att se svarsalternativen):

Svarsalternativen 5F, 7D, 8B och 8E kan alla hänföras till det traditionalistiska/konservativa perspektivet och visar att bibliotekarien uppfattas som förmedlare av kvalitetslitteratur.

Svarsalternativen 4B, 4C, 5A, 5D, 5G, 7C och 8C kan hänföras till det sociala/emancipatoriska perspektivet och visar att bibliotekarien uppfattas som förmedlare av starka läsoplevelser och/eller företrädare för mångfald och jämställdhet i samhället.

Svarsalternativen 4D, 4E, 5E, 5C², 5H, 5I, 7B och 8D kan hänföras till det populistiska/pragmatiska perspektivet och visar att bibliotekarien tänks "ge låntagarna vad de vill ha" utan hänsyn till böckernas kvalitet eller värde.

Några svarsalternativ hänför sig till flera kategorier. Så är det möjligt att se 4A, 4F, 4G, 4H, 5B, 7A, 8A och 8F som uttryck för samtliga perspektiv. Dessa svarsalternativ betecknar vi som neutrala. Det kan verka egendomligt att vi har valt att inkludera svarsalternativ som inte går att hänföra till något av våra teoretiska perspektiv. Emellertid ville vi också göra enkäten så fullständig som möjligt och inkludera alla svarsalternativ vi föreställde oss skulle kunna förekomma.

Enkätsvaren sammanställdes också genom att räkna ihop den mängd svar som ett visst svarsalternativ hade fått för att få ut en procentsats. Genom att göra detta kunde vi skapa oss en bra översikt över hur användarens uppfattning kring bibliotekets skyltning såg ut och skapa diagram för att åskådliggöra svarsfördelningen.

För att fördjupa resultaten och få en bättre bild av hur svaren hängde ihop valde vi att korsanalysera vissa frågor. Det innebär att vi analyserade frågorna mot varandra för att få svar på sådana frågor som "De som angav svarsalternativet A på fråga 5, hur svarade de på fråga 7?" Först korsanalyserade vi några frågor som är kopplade till vår första frågeställning:

Fråga 1, "Vad är anledningen till ditt besök idag?" och fråga 2, "Lade du märke till bibliotekets exponering av böcker under ditt besök?". Dessa frågor korsanalyserades för att kunna avgöra om anledningen till besöket påverkade låntagarens uppmärksamhet angående de exponerade böckerna.

Fråga 2, "Lade du märke till bibliotekets exponering av böcker under ditt besök?" och fråga 3, "Hur har bibliotekets exponering av böcker påverkat ditt besök?" Här ville vi undersöka den potentiella påverkan som exponeringen har på låntagaren. Vi avgränsade här till de låntagare som hade lagt märke till exponeringen.

---

² 5C och övriga svar som handlar om nya böcker ses här som ett uttryck för det populistiska/pragmatiska perspektivet då vi förmodar att det är fråga om böcker som exponeras *för att* de är nya.

Vidare korsanalyserade vi följande frågor för att undersöka samband i frågor som rörde synen på exponering:

Fråga 5 “Hur tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som exponeras?” och fråga 7 “Varför tycker du att det är BRA att bibliotekarierna exponerar böcker?”

Fråga 5 “Hur tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som exponeras?” och fråga 8 “Varför tycker du att det är DÅLIGT att bibliotekarierna exponerar böcker?”

Fråga 6 “Vad anser du om att bibliotekarier väljer ut titlar för att exponera i bibliotek?” och fråga 7 “Varför tycker du att det är BRA att bibliotekarierna exponerar böcker?”

Fråga 6 “Vad anser du om att bibliotekarier väljer ut titlar för att exponera i bibliotek?” och fråga 8 “Varför tycker du att det är DÅLIGT att bibliotekarierna exponerar böcker?”

5. Resultat

Nedan följer resultaten av enkätstudien. 100 enkätsvar samlades in under mars och april 2021. Diagrammen har anpassats genom att vi manuellt lagt in antal svar och procent, där procenten är baserade på hur många informanter som svarade på den specifika frågan. Procenten återfinns inom parentes och antal svar befinner sig utan parentes framför procenten.

5.1 Observation av exponeringen

Vi fann det nödvändigt att inför varje insamlingstillfälle göra en kort runda inne på biblioteket för att kunna se vad för exponering informanterna kunde ha sett när de besvarade enkäten. Huvudsakligen iakttog vi två typer av exponeringar. Å ena sidan var böcker exponerade i de vanliga bokhyllorna, oftast på en i övrigt tom hylla mitt i, samt på skylthyllor på hyllgavlarna. I båda fallen rörde det sig om böcker som hörde till den aktuella hyllan och som alltså skulle kunna beskrivas som informativ skyltning, alltså exponering som visar vilken slags böcker som står i hyllan. Exponeringen på hyllgavlarna var dock mer tydligt tematisk och kunde även ha skyltar med en rubrik som förklarade temat.

Å andra sidan såg vi också större exponeringar på fristående skylthyllor eller exponeringstorn, strategiskt placerade i besökarens färdväg genom biblioteket. Dessa skyltningar var alla tydligt tematiska, med teman som "Påskkrim" (krimromaner med mycket gult på omslagen) eller trädgårdsböcker (i samband med ett fröbibliotek).

5.2 Anledning till besök (fråga 1)

Av de 100 informanterna skulle 53% hämta en reserverad bok och 36% skulle återlämna böcker. 33% skulle leta efter specifika böcker och 6% få hjälp av en bibliotekarie. 4% skulle låna böcker specifikt till sina barn. Övriga skäl till besök var bl. a. att läsa tidningar och tidskrifter, låna dator och byta till sig fröpåsar, men inget av dessa hade mer än två eller tre svar.

5.3 Exponeringens påverkan på användaren (fråga 2, 3 & 4)

Enkäten innehöll tre frågor rörande huruvida låntagaren kände sig påverkad av bibliotekets exponering. Bland de 100 informanterna svarade 65% att de hade lagt märke till exponeringen och övriga 35% svarade att de inte hade det.

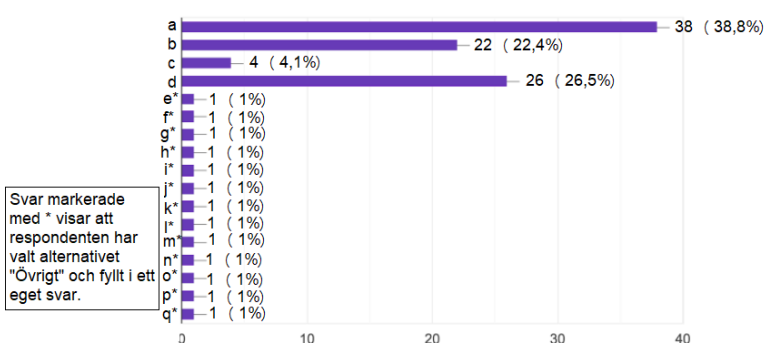
Dock visar statistiken (Figur 1) kring hur informanterna blivit påverkade att 38,8% inte kände sig påverkade alls. Här kan man dock anta att av dessa svar kan en majoritet tillhöra de som även svarade att de inte hade lagt märke till exponeringen.

26,6% av de tillfrågade låntagarna lånade en exponerad bok som de inte hade tänkt låna och 22,4% tittade på en eller flera av de exponerade titlarna, men fann inget av intresse. 4,4% av informanterna hade tittat på exponeringen, men trodde att man inte får låna de skyltade böckerna.

Bland de övriga svaren, som alla stod för 1% vardera, kunde vi finna svar som rörde exempelvis att låntagaren gärna vill läsa de exponerade böckerna men inte hinner, att skyltningen hjälper i letandet efter titlar att läsa, att låntagaren hade sett titlarna och funderade på att låna dem vid nästa besök och att låntagaren aktivt försökte välja exponerade böcker för att kunna ta med sig "nya" böcker till sina barn, då hen hade en tanke kring att barnen kanske inte bara vill läsa det som den vuxna känner till sedan tidigare.

Figur 1

3. Hur har bibliotekets exponering av böcker påverkat ditt besök idag?
98 svar

Svar markerade med * visar att respondenten har valt alternativet "Övrigt" och fyllt i ett eget svar.

Fråga 3: Svar

- a - Inte alls
- b - Jag tittade, men såg inget av intresse
- c - Jag tittade på en eller flera, men tror inte att man får ta av dem
- d - Jag lånade en bok som jag inte kände till, eftersom den var exponerad
- e* - lånade en bok
- f* - var bara in och ut lite snabbt
- g* - jag lånade en bok fast jag inte tänkt det
- h* - Tittade på ett par böcker, men tänkte kanske nästa gång
- i* - Hittar ofta ngt jag funderat på eller något nytt
- j* - återkommer
- k* - Ja, under normala omständigheter hade jag brytt mig mer
- l* - skulle vilja låna med hinner ej läsa dem nu...
- m* - mitt mål var att söka böcker i en specifik hylla
- n* - Lämnar tillbaka
- o* - Underlättar mitt letande
- p* - Odlingsintresset gjorde att jag såg de exponerade böckerna bredvid fröpasarna
- q* - Försöker välja exponerade böcker eftersom jag hoppas välja lite "nytt" till barnen, de kanske inte bara vill läsa "det jag känner till"

Som Figur 2 visar skrev även flera informanter också egna svar. Flera av dessa var förtydliganden för att förklara varför informanten inte hade påverkats av exponeringen. Svaren förklarar bland annat att informanten visste vad hen letade efter, endast skulle hämta en reserverad titel eller blev lockad av exponeringen, men inte lånade något då hen föredrar att läsa en bok om gången. Flera användare angav här också egna svar som tyder på att de ser exponeringen som ett sätt att få tips på bra böcker: "hittar ofta något jag funderat på eller något nytt", "underlättar mitt letande", m.m.

Figur 2

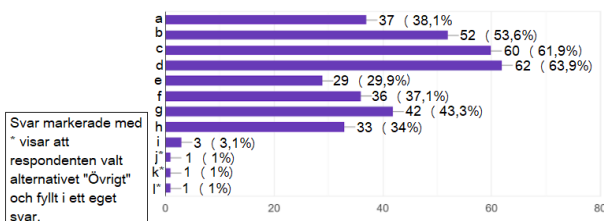
Fråga 4 löd: hur upplevde du de böcker som biblioteket valt att exponera? Här svarade 45,1 % att de blev nyfikna på att läsa de exponerade böckerna, 29,7 % att böckerna var intressanta, 18,7 % att böckerna gjorde dem glada och 17,6 % att böckerna var vackra att se på. Å andra sidan svarade 13,2% av informanterna att de inte upplevde något speciellt och 8,8% ansåg att böckerna såg trevliga ut, men de blev inte lockade till läsning. 4,4% svarade att de exponerade böckerna inte intresserade dem och 2,2% att det inte var deras typ av böcker. Ingen valde alternativet "de är opassande/väcker negativa känslor". 16 informanter gav egna svar. Av dessa gick 5 ut på att informanten brukar låna exponerade böcker, men inte hade gjort det just denna gång: "Jag brukar titta på böcker som är exponerade, men inte idag" är ett typiskt svar. Andra egna övriga svar gick ut på att informanten inte hade lagt märke till exponeringen eller inte varit intresserad.

5.4 Användarens åsikter om exponering (fråga 5, 6, 7 & 8)

Fråga 5 löd: Hur tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som exponeras? Som framgår av diagram 3 nedan svarade övervägande delen av informanterna att de trodde att bibliotekarierna väljer nya och aktuella böcker samt böcker som passar in i ett tema (61,9%, 63,9% och 53,6%, respektive). En tämligen stor del av informanterna svarade också att de trodde att bibliotekarierna valde böcker som speglar samhällets mångfald (43,3%) eller att de exponerade böckerna kvalitetslitteratur (37,1%). 38,1% svarade att bibliotekarierna skyltar med böcker som de själva tycker är bra. 34% svarade att bibliotekarierna väljer böcker som ska locka till läsning.

Diagram 3

5. Varför tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som exponeras?
97 svar

Svar markerade med * visar att respondenten valt alternativet "Övrigt" och fyllt i ett eget svar.

Fråga 5: svar

- a - Bibliotekarierna tycker att de är bra
- b - Böckerna ska passa in i ett tema (ex. Regnbågsvecka, Halloween, jul)
- c - Böckerna är nya
- d - Böckerna är aktuella på grund av något som händer i världen
- e - Böckerna är populära
- f - Bibliotekarierna väljer böcker av hög litterär kvalitet
- g - Bibliotekarierna väljer böcker som speglar samhällets mångfald
- h - Bibliotekarierna väljer böcker som ska locka till läsning, t.ex. med fin framsida
- i - Bibliotekarierna väljer oförargliga böcker för att inte göra någon upprörd
- j* - Tror det kan finnas olika skäl för exponering. Troligen försöker man nå olika läsgrupper på olika sätt.
- k* - Nobelpristagare i Nobeltider
- l* - Kommentar till "speglar samhällets mångfald": Det vore väldigt bra! :)

På fråga 6 (Vad anser du om att bibliotekarier väljer ut titlar för att exponera i bibliotek?) svarade 93,8% av informanterna att de tyckte att det var bra. Övriga svarade "varken eller". Ingen av informanterna svarade att de tyckte att det var dåligt.

På fråga 7 (Varför tycker du att det är BRA att bibliotekarierna exponerar böcker?) svarade 72,9% att det var bra eftersom man får tips på relevanta böcker, och exakt lika många svarade att det var bra för att man fick tips på nya böcker. 14,6% svarade att det var bra eftersom man får veta vad som är kvalitetslitteratur, och 9,4% svarade att det var bra eftersom man får veta vad bibliotekarierna själva läser. Bland övriga svar återfinns flera som visar att läsarna uppskattar exponeringen som boktips, men från lite olika vinklar: "Breddar möjligheter att 'upptäcka' litteratur som man ej känner till" och "uppmärksammar böcker utanför sin invanda 'box'", "bra sätt att väcka läslust", "tips på böcker som jag annars inte lagt märke till," "Kul med teman, tror det kan få folk att prova ngt nytt! [...] Lite som ett skyltfönster."

Trots att ingen av informanterna ansåg att exponering var dåligt svarade ändå 8 personer på frågan vad de uppfattade som dåligt. Av dessa sade tre att de ogillar att bibliotekarierna har åsikter om vad de ska läsa och tre svarade att bibliotekarierna skyltar med för populärkulturella böcker som inte intresserade dem. Alternativen "böckerna är orelevanta" och "bibliotekarierna skyltar med för intellektuella böcker som ingen vill läsa" fick två svar var. Av de som svarade att de ogillade att bibliotekarierna hade åsikter om deras läsning skrev två kommentarer i fråga 9 (övriga kommentarer) där de i båda fallen kopplade frågan till händelser i biblioteksvärlden de senaste åren. En skriver om kontroversen kring boken *Massutmaning 2017* och tillägger att efter det har hen blivit "lite vaksam på om tipsen mer är åt vänsterhåll...".

5.5. Övriga kommentarer (fråga 9)

Fråga 9 (Har du några övriga kommentarer?) användes av somliga informanter för att förtydliga tidigare svar: några av dessa har vi återgivit ovan.

Bland kommentarer som inte kan kopplas till någon specifik fråga återfanns:

“Trots digitalisering vill vi att fysiska böcker finns i biblioteket. Viktigt att träffa nya böcker i realitet.”

“Tycker alltid att det är kul att få tips på böcker som folk gillar!”

“Det är bra med böcker som inspirerar till läsning.”

“I USA var bibliotekarierna mer ‘säljande’ servicemind [sic] och var till för kunden. I Sverige känns det inte lika kundanpassat. Därmed inte sagt att man ska ge avkall på kvalitet. Biblioteken ska kunna ‘porta’ störriga personer som förstör för andra.”

“Omslaget som säljer, ryggar säljer ej. Bokomslag är konst. Även i den digitala världen är det viktigt! Bra om det förtydligas angående att man får eller inte får ta av de exponerade böckerna.”

“Biblioteket har blivit mycket bättre på att exponera böcker de senaste åren. Bra - ger nya infallsvinklar/ ny typ av böcker etc?”

“Vid besök på bibliotek på andra orter tittar jag alltid på vad och hur de väljer att exponera böcker.”

“Det uppskattas om man kan få tips på liknande böcker utifrån titlar man gillat”

“Det är bra om de exponerade böckerna följer ämnet för området man är vid (utom t ex vid entren [sic] där är det trevligt med en blandning [leende ansikte])”

“Man borde ta upp en del ‘gamla’ böcker från källaren/magasinet för exponering”

“Jag har inte reflekterat över varför det som exponeras exponeras. Tänker att det är en blandning mellan tema, aktuellt (pristagare mm), nytt, gammalt mm men hoppas också att det finns en medveten tanke om mångfald. Att tex tonåringar exponeras för både andra världskriget, kärlek, internet o klassiska titlar. [...]”

Många informanter använde istället frågan för att skriva allmänt uppmuntrande ord om bibliotek och läsning, eller kommentarer om det aktuella biblioteket som inte var relevanta för vår studie.

6. Analys

Utifrån vår enkätstudie och analys av de insamlade svaren, kunde följande utläsas angående låntagarens upplevelse kring exponering av böcker på bibliotek. Detta kapitel är indelat i två underrubriker, där den ena behandlar frågor och svar som relaterar till exponering som vägledning för användaren och det andra relaterar till låntagarens syn på bibliotekarien.

6.1 Analys av exponeringen

Ur vår teoretiska synvinkel vill vi hävda att alla dessa exponeringar var tydligt populistiska/pragmatiska, med en särskild tonvikt på att hjälpa läsaren att hitta.

Tematisk exponering i sig är inte kopplat till något särskilt perspektiv, men de teman vi noterade kändes ganska tydligt populistiska/pragmatiska. Kriminalromaner är otvivelaktigt populära böcker, och temat "påskkrim" runt påsk får uppfattas som aktuellt (påskan 2021 inföll under perioden då studien genomfördes).

Det är rimligt att anta att den exponering informanterna hade noterat inne i biblioteket färgade deras svar på vår enkät. Å andra sidan kan informanterna också ha svarat utifrån tidigare erfarenheter eller generellt hållna åsikter, särskilt på frågorna 5 t.o.m. 9, som inte handlade specifikt om det aktuella biblioteksbesöket.

6.2 Exponering som vägledning

Utifrån ovanstående resultat kunde vi utläsa att 65% av informanterna hade lagt märke till bibliotekets exponering. Genom att korsanalysera detta med anledningen för besöket kunde vi utläsa att den vanligaste anledningen för besök på bibliotek var att hämta en reserverad bok. Bland de låntagare som endast hade detta ärende var det jämnt skägg med 15 personer som lade märke till exponeringen och 15 som inte gjorde det. Dock var det även några individer som hade ärenden utöver att hämta sin reservation, vilket ledde till att den slutgiltiga andelen bland personer som skulle hämta reservationer kom upp i 29 personer som lade märke till skyltningen och 24 som inte lade märke till de exponerade titlarna.

Bland de 36 informanter som skulle återlämna böcker (inklusive de som även angav ett annat ärende) hade 23 lagt märke till exponeringen. Även bland de 12 som endast skulle återlämna – vilket på detta bibliotek görs i entrén, utanför själva biblioteket – hade hälften lagt märke till exponeringen.

Bland de tretton personer som angav att de endast hade letat efter specifika böcker uppgav tio att de hade lagt märke till exponeringen.

Med andra ord var det tydligt att exponeringen var mycket iögonenfallande, eftersom även besökare som utfört snabba och specifika ärenden i hög utsträckning hade lagt märke till den.

Korsanalysen visar alltså att det inte går att koppla något speciellt ärende till huruvida informanterna lade märke till exponeringen eller inte.

En korsanalys av frågorna 2 och 3 visar tämligen förutsägbart att de låntagare som inte lade märke till exponeringen inte heller upplevde att den hade påverkat deras besök. Mer intressant är kanske att av de 38 informanter som svarade att de hade lagt märke till exponeringen uppgav 16 att den inte hade påverkat deras besök. Sammanlagt 26 personer hade lånat en bok som de inte hade tänkt låna eftersom den var exponerad. 22 personer uppgav att de hade tittat på exponeringen men inte sett något av intresse. Slutligen svarade 4 personer att de hade sett exponeringen, men trodde att man inte fick ta av böckerna.

En egen grupp utgjorde ett antal informanter (sammanlagt 13 personer) som å ena sidan svarade att de inte hade lagt märke till exponeringen, men som å andra sidan uppgav att de hade påverkats av den på något sätt. Vi förmodar försiktigt att dessa anomalier kan bero på misstag eller missförstånd vid ifyllningen av enkäten.

Här vill vi också nämna några av de kommentarer vi fick under fråga 9 (övriga kommentarer) och som egna svar till andra frågor. "Det är bra om de exponerade böckerna följer ämnet för området man är vid," säger en informant. Detta kan tydligt kopplas till exponering som vägledning. Även flera av informanternas egna svar på fråga 3 kan kopplas till detta synsätt: "hittar ofta något jag funderat på eller något nytt" och "underlättar mitt letande" visar tydligt att informanten ser exponeringen som en hjälp att hitta i biblioteket. En informant meddelade att hen hade sett de exponerade odlingsböckerna bredvid fröbiblioteket p.g.a. sitt odlingsintresse: ett klart fall av att biblioteket förutsett låntagarens behov i sammanhanget.

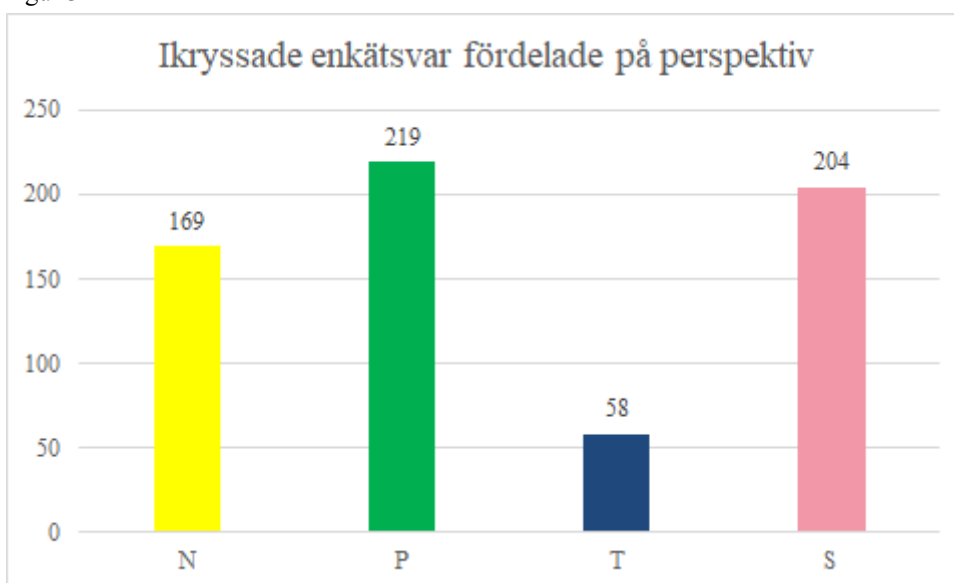
6.3 Användarens syn på exponering och på bibliotekarier

Nedan följer analysen angående användarens syn på exponering och bibliotekarier. Analysen har delats upp i en inledande färgkodning av de insamlade resultaten och en något mer djupgående korsanalys av utvalda frågor.

6.3.1 Färgkodning av enkätsvaren

Den inledande färgkodningen gav vid handen att svar som relaterade till det populistiska/pragmatiska perspektivet övervägde bland våra informanter, men att det sociala/emancipatoriska perspektivet inte ligger långt efter. De sammanlagt 650 ikryssade svarsalternativen fördelade sig i enlighet med Figur 3:

Figur 3

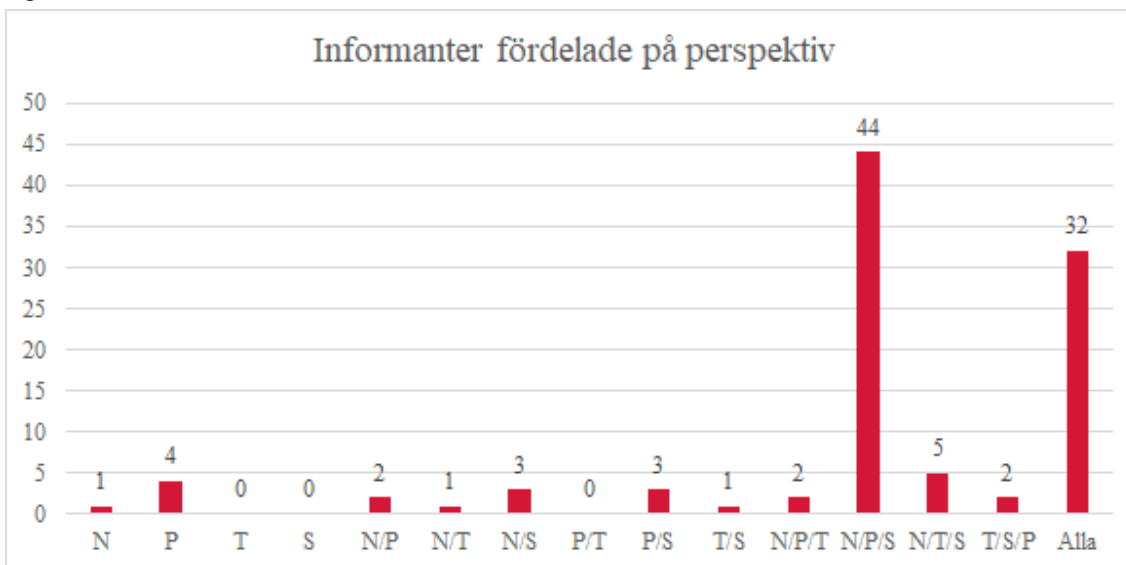

Förklaring: N: neutrala; P: populistiska/pragmatiska; T: traditionalistiska/konservativa; S: sociala/emancipatoriska

När vi sedan tittar på hur perspektiven fördelar sig bland informanterna (Figur 4) kan vi konstatera att endast 11 av våra 100 informanter helt saknar svar som anknyter dem till det populistiska/pragmatiska perspektivet, och endast 10 inte anger några svar som anknyter till det sociala/emancipatoriska. Samtidigt var det bara 4 informanter som angav enbart populistiska/pragmatiska svar, och endast två som gav endast populistiska/pragmatiska svar kombinerat med neutrala svar. Inga informanter gav endast sociala/emancipatoriska svar, och endast 3 gav bara neutrala och sociala/emancipatoriska svar.

Den överlägset största gruppen var de som kombinerade neutrala, populistisk/pragmatiska och sociala/emancipatoriska svar (44) och de som kombinerade alla fyra svarstyperna (32).

Figur 4

Förklaring: N: neutrala; P: populistiska/pragmatiska; T: traditionalistiska/konservativa; S: sociala/emancipatoriska

Denna analys tar ingen hänsyn till hur många alternativ informanterna kryssade i, vilket mycket väl kan påverka resultatet. En faktor som är intressant att notera är att kombinationer av flera olika perspektiv är vanligare bland de informanter som kryssade i många olika svarsalternativ. Bland de som endast angav några få svar tenderar endast ett eller två perspektiv att synas. En möjlig tolkning av detta är att informanter med starka åsikter kryssade i färre alternativ.

Det traditionalistiska/konservativa perspektivet är det klart minsta. 43 informanter intar en traditionell/konservativ hållning i åtminstone någon fråga, men ingen informant ger bara traditionella/konservativa svar, och endast en kombinerar bara neutrala och traditionella/konservativa.

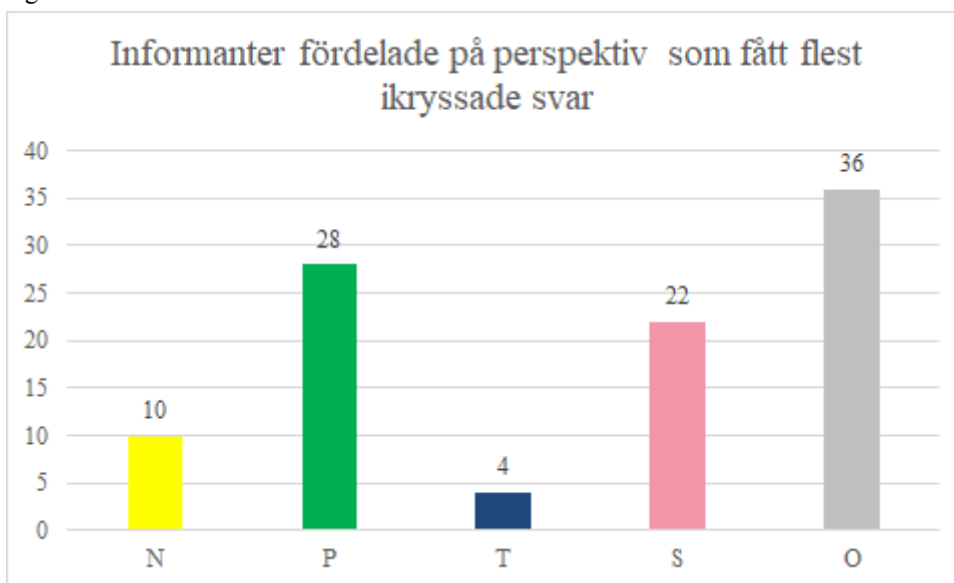
Ett något överraskande resultat är hur ofta det traditionella/konservativa perspektivet går ihop med det sociala/emancipatoriska. När vi började undersökningen var vår intuitiva tanke att sociala/emancipatoriska åsikter borde stå i motsats till traditionalistiska/konservativa. Raber beskriver dem som varandras motsatser. Emellertid visar vårt resultat att användare i stor utsträckning kan inta båda hållningarna samtidigt: 40 användare uppvisade kombinationer av perspektiv som inkluderade dessa båda.

Så här långt har vi endast diskuterat förekomsten av olika perspektiv hos användarna. En sådan bild är upplysande, men riskerar att bli missvisande. En noggrannare analys måste till för att visa fördelningen av perspektiven inom de enskilda enkätsvaren. Alltså analyserade vi enkätsvaren och räknade antalet ikryssade alternativ som anknyter till de

olika perspektiven. Vi räknade i första hand vilket perspektiv som hade fått flest svar av varje informant. Resultatet kan ses i Figur 5.

Det är, som sagt, stor skillnad på hur många svarsalternativ informanterna har kryssat i, vilket måste hållas i bakhuvudet då man läser det följande. Emellertid anser vi att resultatet ändå kan betraktas som intressant för undersökningen.

Figur 5

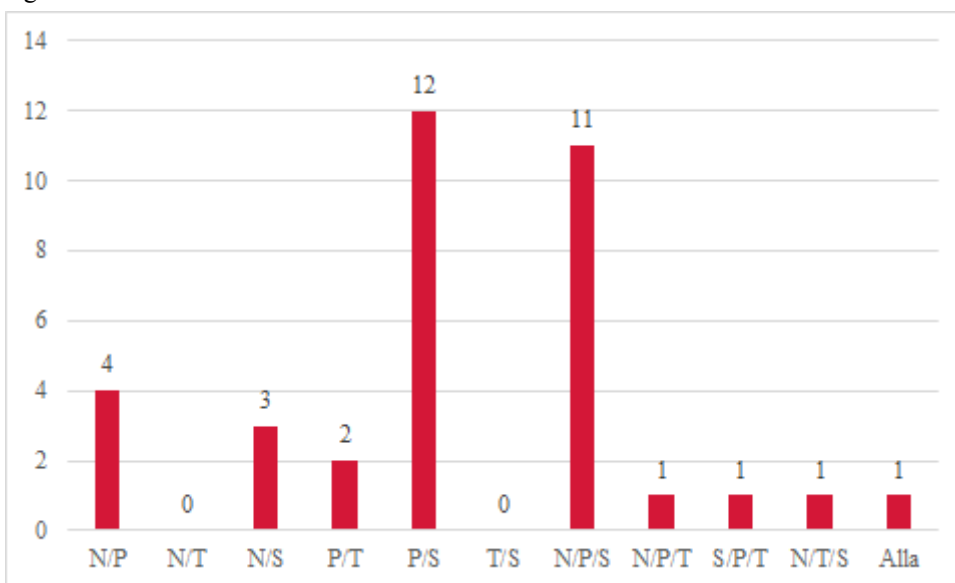

Förklaring: N: neutralt; P: populistiskt/pragmatiskt; T: traditionalistiskt/konservativt; S: socialt/emancipatoriskt; O: oavgjort (inget enskilt perspektiv fick flest svar).

För att göra materialet rättvisa gjorde vi också en andra analys av varje grupp, där vi räknade vilket perspektiv informanterna avgivit näst flest svar inom. Resultaten visar att det även där är många vars svar väger jämt mellan olika perspektiv, men återigen att det populistiska/pragmatiska perspektivet och det sociala/emancipatoriska perspektivet får flest svar.

Eftersom antalet informanter vars svar vägde jämnt mellan två eller flera perspektiv var så stort, beslöt vi att göra ytterligare en analys av den senare gruppen, för att ge en bild av åsiktsfördelningen inom den och därmed en rättvisare bild av fördelningen av perspektiv i stort. Resultaten kan ses i Figur 6. Som framgår där var de perspektiv som övervägde återigen det populistiska/pragmatiska och det sociala/emancipatoriska.

Figur 6

Förklaring: N: neutralt; P: populistiskt/pragmatiskt; T: traditionalistiskt/konservativt; S: socialt/emancipatoriskt

S:

För att sammanfatta denna inledande analys ser vi att svar som vi har kodat till det populistiska/pragmatiska perspektivet och det sociala/emancipatoriska perspektivet överväger stort, men det är också tydligt att alla perspektiv finns representerade: antalet informanter som i någon mån ansluter sig till samtliga perspektiv är stort, liksom antalet av de som ansluter sig till flera perspektiv och vars svar väger jämnt mellan perspektiven.

6.3.2 Korsanalys av enkätsvaren

I den ovanstående analysen framgår inte vilka frågor informanterna har svarat på. För att kunna svara på våra forskningsfrågor är det därför också nödvändigt att analysera hur informanternas svar på de individuella frågorna hänger ihop. Vi har redan konstaterat att många informanter visade spår av flera perspektiv, men vi vill veta på vilket sätt de olika perspektiven hör ihop. Därför har vi också gjort korsanalyser av utvalda frågor. Korsanalyserna utfördes delvis genom en manuell analys av färgkodningen och delvis med hjälp av pivottabeller.

En korsanalys av fråga 5 (Hur tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som ska exponeras?) och fråga 7 (Varför tycker du att det är bra att bibliotekarierna exponerar böcker?) visar att 74 informanter hade kryssat för svar som kan hänföras till det populistiska/pragmatiska perspektivet på fråga 5, och 70 på fråga 7. 58 personer hade kryssat för populistiska/pragmatiska svar på båda frågorna. Sambandet syns framför allt i fråga om nya böcker: 48 informanter ansåg att det var bra att bibliotekarierna skyltar med böcker för att man får information om nya böcker (svar 7c). 40 av dessa svarade

också att de trodde att bibliotekarier skyltar med nya böcker (5c). Här ser vi alltså hur åsikter som hör till det populistiska/pragmatiska perspektivet följs åt.

När det gäller det sociala/emancipatoriska perspektivet ser vi inte en lika tydlig korrelation. 77 informanter gav svar som kan hänföras till det sociala/emancipatoriska perspektivet på fråga 5, men endast 9 sådana svar kryssades för på fråga 7. Av dessa hade dock samtliga svarat socialt/emancipatoriskt på fråga 5. På fråga 7 fanns endast ett alternativ som kan kopplas till detta perspektiv, nämligen att exponering är bra då man får veta vad bibliotekarierna själva läser (svar 7c). Samtliga som hade angivit detta alternativ hade också svarat att de trodde att bibliotekarierna exponerar böcker som de tycker är bra (5a), men ett flertal svarade också att bibliotekarierna exponerar böcker som är aktuella på grund av något som händer i världen (svar 5d) och att de exponerar böcker som ska spegla samhällets mångfald (5g).

34 personer kryssade för svar som hänförs till det traditionella/konservativa perspektivet på fråga 5, 15 på fråga 7 och 10 personer på båda frågorna. Här är det svar 5f (Bibliotekarierna exponerar böcker av hög litterär kvalitet) och svar 7d (exponering är bra eftersom man får veta vad som är kvalitetslitteratur) som följs åt. Detta är dock knappast anmärkningsvärt, eftersom det är de enda svarsalternativ på dessa frågor som kan kopplas till det traditionalistiska/konservativa perspektivet.

Vi kan alltså se att det finns vissa tendenser till att somliga svar följs åt mellan frågorna 5 och 7.

Det är också intressant att se vad korsanalyserna visar om hur de olika perspektiven förhåller sig till varandra. En korsanalys av fråga 5 (Hur tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som exponeras?) och fråga 7 (Varför tycker du att det är bra bibliotekarierna exponerar böcker?) visade att bland de 20 informanter som endast hade svarat att det var bra med exponerade titlar då man fick information om nya böcker (svar 7b) var svaren på fråga 5 spridda, men 4 personer trodde att bibliotekarierna väljer att skylta med titlar som de själva tycker är bra (5a), 6 personer att böckerna har hög litterär kvalitet (5f) och 8 ansåg att böckerna speglar samhällets mångfald (5g) och att bibliotekarierna exponerar böcker som ska passa in i ett tema (5b). Här ser vi alltså det populistiska/pragmatiska perspektivet (nya böcker) kombinerat med en tämligen jämn fördelning mellan det sociala/emancipatoriska (böcker som bibliotekarierna tycker om/speglar samhällets mångfald) och det traditionalistiska/konservativa (kvalitetslitteratur).

När vi gjorde en korsanalys av fråga 5 (Hur tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som ska exponeras?) och fråga 8 (Varför tycker du att det är dåligt att bibliotekarierna exponerar böcker?) kunde vi se att bland de som hade svarat på fråga 8 var det 3 personer som ogillade att bibliotekarierna har åsikter om vad de bör läsa (svar

8c). En av dessa tyckte också att de exponerade böckerna var alltför populärkulturella (8d). På fråga 5 svarade en av dessa 3 personer att bibliotekarierna väljer oförargliga böcker för att inte göra någon upprörd (5i), två trodde att bibliotekarierna exponerar böcker som är nya och aktuella på grund av något som händer i världen (svar 5c och 5d, respektive), två att böckerna speglar samhällets mångfald (5g) och en person ansåg att bibliotekarierna väljer böcker av hög litterär kvalitet (5f).

Av de 8 personer som svarade på fråga 8 svarade vidare 2 att böckerna som exponeras är orelevanta (svar 8a). Av dessa ansåg en informant att bibliotekarierna exponerar böcker som är nya och populära (svar 5c och 5e, respektive) och en person trodde att bibliotekarierna exponerar titlar som ska passa in i ett tema (5b).

Av de övriga tre personer som svarade på fråga 8 svarade en person att bibliotekarierna exponerar för intellektuella böcker som ingen vill läsa (svar 8e) och en person att bibliotekarierna exponerar för populärkulturella böcker som inte intresserar informanten (8d). En tredje person kryssade i båda dessa. Personen som ansåg att bibliotekarier exponerar för intellektuell litteratur trodde att bibliotekarierna väljer att exponera böcker som ska locka till läsning, t.ex. med fin framsida (5h), vilket personen som ansåg att bibliotekarierna exponerar för populärkulturell litteratur höll med om. Hen trodde även att bibliotekarierna exponerar titlar som är aktuella (5d), speglar samhällets mångfald (5g) och som är av hög litterär kvalitet (5f). Informanten som ansåg att bibliotekarierna exponerar både för intellektuella och för populärkulturella böcker trodde att bibliotekarierna endast väljer att exponera böcker som är populära (5e).

Det kan tyckas att vi lägger alltför stor vikt vid ett mycket litet antal svar här, men vi anser att det är av vikt att analysera hur de användare tycker som ansåg att det fanns något negativt med exponering. Sammanfattningsvis kan vi av det ovan sagda utläsa att svar där bibliotekarien antas inta ett populistiskt/pragmatiskt perspektiv överväger även här (8d, 5i, 5c, 5e, 5h), men vi ser också svar som visar att bibliotekarien antas inta ett socialt/emancipatoriskt perspektiv (8c, 5d, 5g). En tolkning av detta är att användarna anser att bibliotekarierna arbetar efter det populistiska/pragmatiska perspektivet och i viss mån det sociala/emancipatoriska, men ogillar detta eftersom exponeringen blir för populärkulturell och "ytlig" eller "vänstervriden."

En korsanalys av fråga 6 (Vad anser du om att bibliotekarier väljer ut titlar för att exponera i bibliotek?) och 7 (Varför tycker du att det är bra att bibliotekarierna exponerar böcker?) visar att bland de 91 informanter som ansåg att det är bra med exponering i bibliotek (svar 6a) tyckte 20 personer att det är bra för att man får information om nya böcker (svar 7b), 13 att det är bra för att man får tips på relevanta titlar (7a), och 33 personer tyckte både och. Endast 3 personer svarade bara att exponering är bra för att man får veta vad som är kvalitetslitteratur (svar 7d), men 11 personer angav det svaret i kombination med andra. Närmare bestämt ansåg 4 av dessa

informanter att det är bra för att man får veta vad bibliotekarierna själva läser (7c) och 8 att man får tips på relevanta böcker (7a).

Bland de 6 personer som svarade "varken eller" på fråga 6 (svar 6c) ansåg 3 personer att det var information om nya böcker och tips på relevanta titlar som var bra (svar 7b och 7a, respektive). Ytterligare en svarade förutom 7a och 7b också att exponering är bra för att man får veta vad bibliotekarierna själva läser (7c) och att det är bra att få veta vad som är kvalitetslitteratur (7d). En person svarade endast 7d och en besvarade inte fråga 7 alls.

En korsanalys av fråga 6 (Vad anser du om att bibliotekarier väljer ut titlar för att exponera i bibliotek?) och fråga 8 (Varför tycker du att det är dåligt att bibliotekarierna exponerar böcker?) visar att av de 8 personer som svarade på fråga 8 var det 6 som svarade att exponering är bra (svar 6a) och 2 som svarade "varken eller" (svar 6c). Dessa informanters svar på fråga 8 varierar och vi kan inte se någon tydlig koppling mellan svaren på fråga 6 och 8.

Sammanfattningsvis är det vanskligt att dra några specifika slutsatser om hur de olika perspektiven förhåller sig till varandra. I viss mån kan vi se att somliga svarstyper hänger ihop. Vi noterar att svar som kan tolkas som kritik mot det populistiska/emancipatoriska perspektivet hänger ihop med uppfattningen att bibliotekarierna exponerar utifrån detta perspektiv. På det hela taget visar dock korsanalyserna med ytterligare tydlighet att de tre perspektiven i stor utsträckning förekommer hos samma informanter.

6.3.3 Analys av informanternas fritextsvar

Avslutningsvis vill vi också ta upp några av de kommentarer som informanter skrev, särskilt under fråga 9 (övriga kommentarer). Vi finner här kommentarer med koppling till alla perspektiven. "Omslaget som säljer, ryggar säljer ej", "I USA var bibliotekarierna mer 'säljande' servicemind [sic] och var till för kunden. I Sverige känns det inte lika kundanpassat [...]", och "Tycker alltid det är kul att få tips på böcker som folk gillar" kan alla kopplas till det populistiska/pragmatiska perspektivet. "Det är bra med böcker som inspirerar till läsning", "[...] hoppas att det också finns en medveten tanke om mångfald", "[...] ger nya infallsvinklar / ny typ av böcker etc?" kan kopplas till det sociala/emancipatoriska perspektivet.

Här är det viktigt att komma ihåg att vi är ute efter användarnas bild av hur bibliotekarierna arbetar med exponering. Kommentarer som "Man borde ta upp en del 'gamla' böcker från källaren/magasinet för exponering", "Trots digitalisering vill vi att fysiska böcker finns i biblioteket. Viktigt att träffa nya böcker i realitet", liksom de tidigare nämnda kommentarerna som ansåg att exponeringen är "åt vänsterhåll" och

efterlyste kontroversiella böcker får betraktas som att användaren uppfattar att bibliotekarierna arbetar efter det sociala/emancipatoriska perspektivet, även om informanten uttrycker sig kritiskt mot det.

Som en illustration till att användarna kunde inta flera perspektiv kan nämnas att samma informant som skrev att bibliotekarierna i USA var mer säljande än de svenska fortsatte med en traditionalistisk/konservativ kommentar: "Därmed inte sagt att man ska ge avkall på kvalitet."

För att sammanfatta detta kapitel visar analysen att medan samtliga perspektiv var representerade bland informanterna överväger svar som ansluter sig till det populistiska/pragmatiska och det sociala/emancipatoriska perspektivet, med det populistisk/pragmatiska något starkare. Korsanalyserna visar också att vissa svar hänger samman, men att diversiteten är stor och att användare som gav många svar ur vissa perspektiv också kunde överraska med enstaka svar som kan hänföras till ett annat perspektiv.

7. Diskussion

I det följande ställer vi vår studie i relation till tidigare forskning och funderar över vad det vi har kommit fram till kan ha för betydelse för biblioteken.

7.1 Exponering som vägledning

Våra informanter uppfattade alltså i princip enhälligt exponering av böcker som något positivt, och de främsta skälen som de angav var att skyltningen på olika sätt hjälper dem att hitta bland böckerna: nya böcker, relevanta böcker, böcker som bibliotekarierna själva läser m.m. Medan skälen varierar står det alltså klart att exponeringen uppfattas som en hjälp av informanterna.

Detta kopplar vi till vad t.ex. Nahl (2017) och Godfrey (2015) skriver om användarvänlighet. När exponeringen ses som en service till användaren, vilket våra resultat alltså kan sägas tyda på, är det ett användarvänlighetstänkande som ligger till grund för åsikten. Det tyder på att användarna i vår studie, liksom bibliotekarierna i Anderssons (2018) ser exponering som vägledning för användaren.

Vi vill också koppla till vad Mandel (2016) och O'Brien (2017) skriver om bibliotekens arbete med *wayfinding*: att det är viktigt att göra det lätt för användaren att hitta i biblioteket. Vårt material tyder på att även användarna uppfattar detta som viktigt och att exponering är en del i detta arbete. Svar som "Underlättar mitt letande" och "hittar ofta ngt jag funderat på" är svar som tyder på att exponeringen hjälper användarna att hitta. Det kan också tolkas som att bibliotekarierna har förutsett användarens behov eller önskemål, vilket kan kopplas till Bosman och Rusineks (1997) definition av ett användarvänligt bibliotek som vi citerade ovan (2.1): "anticipates and reacts to users' needs for easy and convenient access to the library's collections, resources, and services."

Vårt material visade att exponeringen i viss mån hade påverkat informanternas beteende under biblioteksbesöket: t.ex. hade 26 av våra informanter lånat en bok som de inte hade tänkt låna, eftersom den var exponerad, och även personer som hade ett tydligt och begränsat ärende på biblioteket, t.ex. att återlämna en bok, hade lagt märke till exponeringen och i flera fall påverkats av den. Detta vill vi koppla till O'Briens (2017) *wayfinding*-teorier: att exponeringen har påverkat användarna i så pass stor utsträckning kan tyda på att biblioteket har varit framgångsrikt i att använda exponeringen för att göra biblioteket "välkomnande och inkluderande", som O'Brien skrev.

Här vill vi också koppla våra resultat till Barclays och Scotts (2012) teorier om signage. Den exponering vi observerade under studien var delvis utformad som vägledande

skyltning, dvs att den visade vilka böcker som stod på ifrågavarande hylla. Även en kommentar som vi fick från en informant kan kopplas till denna syn på exponering: "Det är bra om de exponerade böckerna följer ämnet för området man är vid (utom t ex vid entren [sic] där är det trevligt med en blandning."

En del (4%) av våra informanter trodde att de exponerade böckerna inte fick lånas. 4% kan uppfattas som en mycket liten del av låntagarna, men visar ändå på ett reellt problem. Detta är ett problem som både Borgwardt (1960) och Fiscus (2017) diskuterar – med andra ord ett problem som inte har fått en lösning. Fiscus rekommendation är att inte göra exponeringen för konstnärlig, men de exponeringar vi iakttog, och som våra informanter har sett, var snarare just som Fiscus rekommenderar: endast böcker och inga krusiduller.

I Andersson och Rindälv (2005) uttryckte två bibliotekarier att exponeringen inte får ta för mycket plats eftersom den gör biblioteket rörigt och svårt att hitta i för användarna. Intressant nog svarade ingen av våra informanter att exponering är distraherande.

7.2 Exponering och bilden av bibliotekarien

Tidigare forskning har alltså koncentrerat sig på stereotypa (nid-)bilder av bibliotekarien. Church (2003), Mosley (2003) och Jennings (2016) behandlar alla bilden av bibliotekarien som strikt ungmö med hårknut som är besatt av tystnad och ordning i biblioteket, alternativt den manliga stereotypen av bibliotekarien som tjurig äldre man. I ljuset av Raber/Sandins modell vill vi koppla dessa bilder till det traditionella/konservativa perspektivet: bibliotekarien ses som en kulturens väktare och hennes uppgift är att ge god läsning till de som kan ta den till sig. Detta har åtminstone tidigare varit en prioriterad uppgift för bibliotekarier: Borgwardt (1970) är t.ex. tydlig med att hon anser det vara bibliotekariens uppgift att lyfta låntagarens läsning till en högre nivå. I vårt material ser vi att detta perspektiv kan ta sig uttryck i att låntagaren förmodar att de titlar bibliotekarien väljer att exponera är kvalitetslitteratur, en åsikt som återfanns hos en substantiell minoritet av våra informanter. En försiktig tolkning skulle kunna vara att den traditionella bilden av bibliotekarien är på tillbakagång bland användarna.

De alternativa bilder av bibliotekarien som lyfts fram av Keer (2015), alltså bibliotekarien som ung, hipp, tatuerad superhjälte, kan å andra sidan kopplas till det sociala/emancipatoriska perspektivet. Bibliotekarien ses då som en räddare i nöden som med böcker, läsning och information undsätter människor i betryck. I vårt material ser vi uttryck för detta i uppfattningen att bibliotekarierna skyltar med böcker som de själva läser eller tycker om, som 38,1% av våra informanter angav: enligt Andersson och Rindälvs (2005) tolkning är detta ett uttryck för bibliotekariens önskan att förmedla starka och personliga läsoplevelser. Till detta perspektiv vill vi också koppla den bild

som ett par av våra informanter gav uttryck för, att bibliotekarier väljer att exponera böcker som uttrycker vänsteråsikter, eller väljer bort böcker med ett högerpolitiskt innehåll. Att bibliotekarieprofessionen som helhet står till vänster politiskt är en åsikt som vi har sett bland bibliotekarier (Raber 1996, Davis Kendrick & Damasco 2015): utan att dra för stora växlar på ett mycket litet antal svar tyder våra resultat på att den även finns bland låntagare. De låntagare som svarade på det sättet uttryckte också en tydlig koppling till just de kontroverser kring bibliotekens inköp och urval av media som Sundeen och Blomgren (2020) hänvisar till.

Båda perspektiven kan också ses i Posners (2003) bild av bibliotekarien som allvetande ("know-it-all librarian"). Både den traditionella/konservativa och den sociala/emancipatoriska bibliotekarien uppfattas besitta djup kunskap. Hit kan man kanske också föra uppfattningen om bibliotekarien som litteraturvetare, som Crabo och Tjärnbro (2003) iakttog. Vi noterade i vårt material att en tämligen stor del av informanterna uppfattade exponeringen som ett sätt att visa fram kvalitetslitteratur, vilket rimligen förutsätter kunskap i ämnet. Flera av våra informanter uttryckte både att de trodde att bibliotekarier skyltar med kvalitetslitteratur och att de skyltar med böcker de själva läser. Andersson och Rindälv menar att en bibliotekarie som exponerar sin egen läsning går in under den emancipatoriska strategin. Vi har följt deras exempel i detta, men vi vill framkasta tanken att det för vårt material kanske snarare är så att det också kan tolkas som ett uttryck för det traditionalistiska/konservativa perspektivet, då låntagaren uppfattar att bibliotekarien har "god" litterär smak.

I sammanhanget kan också nämnas Eriksson (2017), vars didaktiska syn på bibliotekariens litteraturförmedling kan kopplas till det sociala/emancipatoriska perspektivet. Eriksson menar att inte bara den exponerande bibliotekarien, utan alla eller åtminstone en majoritet av bibliotekarierna på det aktuella biblioteket måste vara inlästa på och kunniga om den litteratur som exponeras. Detta vill vi koppla till uppfattningen som kommer till uttryck bland våra informanter att bibliotekarier exponerar böcker som de själva läser och tycker är bra.

Den populistiska/pragmatiska bibliotekarien, slutligen, är svårare att koppla till någon av de bilder av bibliotekarien som nämnts i tidigare forskning. Eftersom vi ser bilden av exponering som ett sätt att underlätta för användaren som ett uttryck för detta perspektiv kan man kanske i viss mån koppla även det till Keers "superhjaltebibliotekarie." Vi anser dock att det också kan kopplas till Posners (2003) bild av bibliotekarien som okunnig och lågutbildad ("know-nothing librarian"). En bibliotekarie vars främsta roll är att förse läsarna med populära böcker uppfattas möjligen inte vara särskilt kunnig eller utbildad. Vi ser också uttryck för det populistiska/pragmatiska perspektivet i de många glada tillrop av typen "bibliotek är jätteviktiga!" som informanter skrev i fråga 9. En annan koppling som kan göras är till rapporten *Olika syn på saken* (Kåring Wagman

2011) där användarna gav uttryck för en syn på bibliotekarier som i huvudsak litteraturförmedlare.

Synen på bibliotekarien som i huvudsak en förmedlare av populära eller efterfrågade böcker går också att koppla till diskussionen ovan (2.1) om exponering på bibliotek respektive detaljhandel, och huruvida biblioteken borde inspireras av detaljhandeln i sin exponering av böcker, som t.ex. Borgwardt (1970), Garvey (1970) och Fiscus (2017) ingick i. Att i första hand exponera nya och populära titlar, vilket alltså en stor del av våra informanter uppfattar att bibliotekarierna gör, ligger nära bokhandelns sätt att exponera. En av våra informanter gjorde kopplingen i en kommentar: bibliotekets exponering är "lite som ett skyltfönster".

Sammantaget är det kanske möjligt att hävda att vår studie ger en bild som stämmer överens med vad tidigare forskning visar om bilden av bibliotekarien: den traditionella bibliotekariestereotypen finns kvar, men är på tillbakagång, och nya bilder framträder av bibliotekarien som kan kopplas till det populistiska/pragmatiska och det sociala/emancipatoriska perspektivet.

Här kan det kanske också vara relevant att jämföra med tidigare studier som har handlar om bibliotekariers attityder till exponering. Forskningen här är alltför liten för att en jämförelse ska bli rättvisande, men det är ändå intressant.

Andersson och Rindälvs resultat visade (som sagt) en tydlig övervikt för vad de kallar den pragmatiska strategin hos bibliotekarierna, men också på signifikant del (2 av tio) som ansluter sig till den traditionalistiska respektive den emancipatoriska strategin. Ett tydligt tema bland de intervjuade bibliotekarierna var att exponering ses som vägledning för användaren. En jämförelse med vår studie blir haltande på grund av olikheterna i urval och metod, men en tydlig skillnad är att det sociala/emancipatoriska perspektivet är betydligt större i vår studie. En likhet är däremot att informanterna i stor utsträckning ger uttryck för flera perspektiv.

Berggren och Bolding (2001) tar avstamp i en jämförelse mellan hur bibliotekarier respektive detaljhandelns dekoratörer exponerar. De konstaterar att exponering uppfattas som viktigt av bibliotekarierna, men också att det finns en tvekan inför att göra bibliotekets exponering alltför kommersiell. I våra termer skulle deras intervjuade bibliotekarier kunna sägas uttrycka en i huvudsak populistisk/pragmatisk ståndpunkt, men delvis också en traditionalistisk/konservativ, alternativt social/emancipatorisk, beroende på hur man tolkar oviljan att vara "kommersiell".

Bibliotekarierna i Anderssons (2018) studie såg exponering framför allt som en hjälp för användaren att "upptäcka bibliotekets utbud och resurser."

7.3 Relevans för biblioteken

Det är tydligt utifrån ovanstående att exponering av böcker ses som mycket positivt av en överväldigande majoritet av användarna. Vi kan också konstatera att låntagarna huvudsakligen betraktar exponering som en hjälp att hitta böcker och då i synnerhet nya och aktuella böcker.

Att bilden av exponering i viss mån färgas av användarens bild av bibliotekariens arbete är inte att förvåna sig över, och det är också intressant att användarnas bild verkar vara tämligen samstämmig med bibliotekariernas egen.

Om man ska ge något råd till biblioteken utifrån detta material bör det vara att ägna exponeringen mer tanke. Det är uppenbart att exponeringen påverkar användarna och är en viktig kommunikationsform mellan bibliotekarier och användare. Även om – eller kanske just för att – de flesta användare verkar vara mycket nöjda med exponeringen är det viktigt att tänka på vad man gör i exponeringen och inte bara “slöexponera”.

8. Slutsatser

Det är naturligtvis inte möjligt att dra några allmängiltiga slutsatser av en liten undersökning som denna. Det är viktigt att komma ihåg att den är utförd endast vid ett bibliotek och med endast 100 informanter, och därtill under coronapandemin 2021, vilket bör ha påverkat undersökningens utfall då bibliotekets tjänster och öppettider och därmed besökarnas beteendemönster kan antas ha påverkats. Emellertid anser vi att det är möjligt att dra några försiktiga slutsatser kring de frågeställningar vi inledde uppsatsen med.

Upplever användare exponering av böcker som en hjälp i biblioteket?

Vårt material visar att användarna i stor utsträckning lade märke till och påverkades av exponeringen på ett sätt som vi vill betrakta som ett uttryck för att de uppfattar användningen som en hjälp. Användarna är på det hela taget är mycket positiva till exponeringen, och de främsta skälen till detta kan hänföras till att exponeringen upplevs som en hjälp att hitta i biblioteket: att exponeringen visar på nya och relevanta böcker anges som de viktigaste skälen till att exponering är positivt. Flera användare kommenterade också att exponeringen på olika sätt hjälpte dem att hitta bra böcker. Sammanfattningsvis ser vi en klar tendens bland användarna att betrakta exponering som en hjälp i biblioteket.

Kan användares bild av exponering kopplas till deras bild av bibliotekariens arbete?

Vår undersökning visar om inte annat att informanternas svar går att koppla till olika bilder av bibliotekariens arbete. Därmed förefaller det också som om det finns en koppling mellan låntagarnas bild av bibliotekariens arbete och deras bild av exponering. Rabers/Sandins modell är användbar här: tidigare har den använts av BoI-forskare för att beskriva bibliotekarier. Vi anser att vi har visat att den också kan användas för att beskriva användares bild av bibliotekariers arbete. I likhet med tidigare forskning ser vi att den traditionella bilden av bibliotekarien – som vi kopplar ihop med det traditionalistiska/konservativa perspektivet – är på tillbakagång medan nyare bilder framträder. Vi ser visserligen att bilden av bibliotekarien som förmedlare av kvalitetslitteratur finns kvar. En annan bild som framträder är den av bibliotekarien som socialt engagerad och (enligt ett fåtal informanter) vänstervriden. Båda dessa bilder tenderar dock att kombineras med och, för en del informanter, helt ersättas av, bilden som bibliotekarien som huvudsakligen förmedlare av nya, aktuella och populära böcker – det populistiska/pragmatiska perspektivet. Om detta är ett steg framåt eller bakåt kan diskuteras. Är det bilden av bibliotekarien som “superhjälte” eller bilden av den okunniga bibliotekarien som framträder?

8.1 Vidare forskning

Vår uppsats har i stort sett blivit en kvantitativ undersökning, där vi huvudsakligen konstaterar förekomsten av olika perspektiv på exponering hos våra informanter och relationen mellan dem. Här finns möjlighet till en större och mer kvalitativ undersökning som genom exempelvis intervjuer skulle kunna fördjupa kunskapen om användarnas syn på exponering av böcker och på bibliotekariers arbete.

Referenser

- Andersson, L. (2018). *Wayfinding och visuell kommunikation på folkbibliotek*. [Kandidatuppsats: Högskolan i Borås].
- Andersson, M, & Rindälv, A. (2005). "En snäll tantroman gör ingen skada" - en kritisk studie om skyltning och makt. [Magisteruppsats: Högskolan i Borås].
- Barclay, D. A., & Scott, E. D. (2012). Directions to Library Wayfinding: Directional and informational signs guide patrons into and around the library. *American Libraries* 43(3-4), 36-38.
- Berggren, L, & Bolding, J. (2001). *Exponera mera: ett arbete om skyltning på bibliotek*. [Magisteruppsats: Lunds universitet]. LUP Student Papers.
<https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/1334035>
- Borgwardt, S. (1970). *Library Display* (2nd Ed.). Johannesburg: Witwatersrand University Press.
- Bosman, E., & Rusinek, C. (1997). Creating the User-Friendly Library by Evaluating Patron Perceptions of Signage. *Reference services review* 25(1).
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (Uppl. 2). Stockholm: Liber.
- Camacho, L., Spackman, A., & Cluff, D. (2014) Face Out: The Effect of Book Displays on Collection Usage. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 19(2), 114-124.
Hämtat 2020-09-08 från
<https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1080/08963568.2014.883874>
- Church, G.M. (2003) In the Eye of the Beholder. *The Reference Librarian*, 37(78), 5-24,
DOI: 10.1300/J120v37n78_02
- Crabo, E., & Tjärnbro, M. (2003). *Några biblioteksanvändares syn på bibliotekariers kunskap: En kvalitativ studie av uppfattningar vid ett folkbibliotek*. [Magisteruppsats: Högskolan i Borås]. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-19079;Local2320/3974;oai:DiVA.org:hb-19079>
- Davis Kendrick, K., & Damasco, I. T. (2015). A Phenomenological Study of Conservative Academic Librarians. *Behavioral & Social Sciences Librarian* 34(3), 129-157. DOI: 10.1080/01639269.2015.1063952

- Eriksson, R. (2017). Litterære udstillinger i biblioteksrummet. I C. Laskie (Red.), *Biblioteksdidaktik*. (s. 157-181). Hans Reitzels Forlag.
- Fiscus, A.M. (2017). Visual Merchandising: Applying Bookstore Insights to Public Library Collections. *Public Libraries* 56(6), 35-37.
- Godfrey, K. (2015). Creating a Culture of Usability. *Weave: Journal of Library User Experience* 1(3). DOI: 10.3998/weave.12535642.0001.301
- IFLA [International Federation of Library Associations and Institutions]. (2001). The Public Library Service: IFLA/UNESCO guidelines for development. München: Saur. Hämtad 2021-02-01 från <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/publ97.pdf>
- IFLA. (2018). Guidelines for Library Services to Children aged 0-18 (2nd Edition (revision of 2003 guidelines)). Hämtad 2021-02-01 från https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18.pdf
- IFLA. (u. å.). Guidelines for Library Services For Young Adults. Hämtad 2020-02-21 från <https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ya-guidelines-2-en.pdf>
- Jennings, E. (2016). The librarian stereotype: How librarians are damaging their image and profession. *College & Undergraduate Libraries* 23(1), 93-100. DOI: 10.1080/10691316.2016.1134241
- Keer, G. (2015) The Stereotype Stereotype: Our obsession with librarian representation. *American Libraries Magazine*. <https://americanlibrariesmagazine.org/2015/10/30/the-stereotype-stereotype/>
- Kungliga biblioteket. (2020). *Bibliotek 2020: Offentligt finansierade bibliotek* (4.3-2021-494). Hämtad 2021-06-08 från <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksstatistik/hamta-ut-statistik.html>
- Kåring Wagman, A. (2011). *Olika syn på saken: folkbiblioteket bland användare, icke-användare och personal*. Stockholm: Svensk biblioteksörening.

Mandel, L. H. (2018). Understanding and describing users' wayfinding behavior in public library facilities. *Journal of Librarianship and Information Science* 50(1), 23-33.

Mosley, P. A. (2003) Shedding the Stereotypes: Librarians in the 21st century. *The Reference Librarian*, 37(78), 167-176. DOI: 10.1300/J120v37n78_11

Nahl, D. (2017). User-Centered Revolution: 1970-1995. I *Encyclopedia of Library and Information Sciences* (Fourth Edition). DOI: 10.1081/E-ELIS4-120044792.

O'Brien, D. (2017). Wayfinding and Signage. I *Encyclopedia of Library and Information Sciences* (Fourth Edition). DOI: 10.1081/E-ELIS4-120044069.

Posner, B. (2003). Know-It-All Librarians. *The Reference Librarian* 37(78), 111-129. DOI: 10.1300/J120v37n78_08

Raber, D. (1996). ALA Goal 2000 and Public Libraries: Ambiguities and Possibilities. *Public Libraries* 35(4), 224-231.

Ranganathan, S. R. (u.å.). *The Five Laws of Library Science* (2nd Ed.). Bangalore: Sarada Ranganathan Endowment for Library Science.

Sandin, A.S. (2011). *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Sundeen, J., & Blomgren, R. (2020). Offentliga bibliotek som arena för aktivism: en studie av vänsterpolitisk biblioteksideologi på 1970- och 2010-talen. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift* 23(2). 159-179.

Wildemuth, B. (2009). *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Appendix 1: Enkät³

Hej!

Vi är studenter vid Bibliotekshögskolan i Borås och genomför just nu en studie kring exponering av böcker på bibliotek.

I den här enkäten kommer du att få fylla i några snabba frågor om din upplevelse av bibliotekets exponering av böcker.

Enkäten är helt anonym, men statistiken som vi får ut av enkäten kan komma att visas för exempelvis examinatorer och opponenter vid Högskolan i Borås. Vi kommer även att skriva ut statistiken i den kandidatuppsats som enkäten ligger till grund för.

Om något är oklart kring frågorna, tveka inte att fråga oss.

Tack på förhand,

Lowe Aspviken & Hilda Andreassen

1. Vad är anledningen för ditt besök idag?

- a) Hämta reserverad bok
- b) Få hjälp av en bibliotekarie
- c) Leta efter specifika böcker
- e) Besöka ett program
- f) Studera
- g) Annat: _____

2. Lade du märke till bibliotekets exponering av böcker under ditt besök?

- a) Ja
- b) Nej

3. Hur har bibliotekets exponering av böcker påverkat ditt besök?

- a) Inte alls
- b) Jag tittade på de exponerade böckerna, men såg inget av intresse
- c) Jag tittade på en eller flera av de exponerade böckerna, men jag tror inte att man får ta dem
- d) Jag lånade en bok som jag inte tänkt på/känt till, eftersom den var exponerad
- e) Annat: _____

---

³ NB: Detta är den enkät som användes vid undersökningen. Dock har ikryssningsrutorna framför svaren ersatts av bokstäver för att underlätta hänvisning till enskilda svarsalternativ.

4. Hur upplevde du de böcker som biblioteket valt att exponera? (Markera ett eller flera alternativ)
- a) De var intressanta
  - b) De gjorde mig nyfiken på att läsa dem
  - c) De gjorde mig glad
  - d) De är vackra att se på
  - e) De ser trevliga ut, men lockar mig inte till läsning
  - f) Jag upplevde inget speciellt
  - g) Det är inte min typ av böcker
  - h) De intresserar mig inte
  - i) De är opassande/de väckte negativa känslor
  - j) Annat: _____
5. Hur tror du att bibliotekarierna väljer vilka böcker som exponeras?
- a) Bibliotekarierna tycker att de är bra
  - b) Böckerna ska passa in i ett tema (ex. Regnbågsvecka, Halloween, jul)
  - c) Böckerna är nya
  - d) Böckerna är aktuella på grund av något som händer i världen
  - e) Böckerna är populära
  - f) Bibliotekarierna väljer böcker av hög litterär kvalitet
  - g) Bibliotekarierna väljer böcker som speglar samhällets mångfald
  - h) Bibliotekarierna väljer böcker som ska locka till läsning, t.ex. med fin framsida
  - i) Bibliotekarierna väljer oförargliga böcker för att inte göra någon upprörd
  - j) Annat: _____
6. Vad anser du om att bibliotekarier väljer ut titlar för att exponera i bibliotek?
- a) Det är BRA att bibliotekarier väljer att exponera utvalda titlar (gå till fråga 7)
  - b) Det är DÅLIGT att bibliotekarier väljer att exponera utvalda titlar (gå till fråga 8)
  - c) Varken eller
7. Varför tycker du att det är BRA att bibliotekarierna exponerar böcker? Välj ALLA alternativ som passar.
- a) Det är bra då man får tips på relevanta titlar (ex. nyhetshändelse, Nobelpris)
  - b) Det är bra då man får information om nya böcker
  - c) Det är bra att man får veta vad bibliotekarierna själva läser
  - d) Det är bra att få veta vad som är kvalitetslitteratur
  - e) Annat: _____

8. Varför tycker du att det är DÅLIGT att bibliotekarierna exponerar böcker? Välj ALLA alternativ som passar.
- a) Det är dåligt då det är orelevanta böcker som exponeras
  - b) Det är dåligt då det är distraherande att se exponerade böcker i biblioteket
  - c) Jag ogillar att bibliotekarierna har åsikter om vad jag bör läsa
  - d) De skyltar med för populärkulturella böcker som inte intresserar mig
  - e) De skyltar med för intellektuella böcker som ingen vill läsa
  - f) De skyltar med ämnen som inte rör mig, så att jag känner mig utanför
9. Har du några övriga kommentarer? Skriv gärna ner dem nedan.